

RIKSREVISIONEN

RiR 2009:31

Tillsynen av överförmyndarna – uppföljningsgranskning

ISBN 978 91 7086 204 5

RiR 2009:31

Tryck: Riksdagstryckeriet, Stockholm 2009

Till regeringen

Datum: 2009-12-17

Dnr: 31-2009-0797

Tillsynen av överförmyndarna – uppföljningsgranskning

Riksrevisionen har granskat länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna. Resultatet av granskningen redovisas i denna granskningsrapport.

Företrädare för Regeringskansliet och samtliga länsstyrelser har fått tillfälle att faktagranska och i övrigt lämna synpunkter på utkast till rapport.

Rapporten överlämnas till regeringen i enlighet med 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Rapporten överlämnas samtidigt till Riksrevisionens styrelse.

Rapporten innehåller slutsatser och rekommendationer som avser regeringen och länsstyrelserna. Riksrevisionen kommer att följa upp granskningen.

Riksrevisor *Claes Norgren* har beslutat i detta ärende. Revisionsdirektör *Elisabeth Carlsund* har varit föredragande. Revisionsdirektör *Qaisar Mahmood* och revisor *Cecilia Dittmer* har medverkat vid den slutliga handläggningen.

Claes Norgren

Elisabeth Carlsund

För kännedom:

Justitiedepartementet

Finansdepartementet

Samtliga 21 länsstyrelser

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	11
1.1 Motiv till en uppföljande granskning	11
1.2 Granskningens genomförande	12
2 Överförmyndarfunktionen	15
2.1 Verksamhetens reglering	15
2.2 Överförmyndarnas organisation och verksamhet	19
3 Länsstyrelsernas tillsyn	23
3.1 Kritiken mot länsstyrelserna i 2006 års granskning	24
3.2 Inspektionernas omfattning	24
3.3 Länsstyrelsernas granskning av akter och antalet anmärkningar	28
3.4 Åtgärder och dokumentation av inspektioner	32
3.5 Nationell samordning	35
3.6 Sammanfattande iakttagelser	37
4 Regeringens styrning och uppföljning	39
4.1 Initiativ till ändrad reglering	39
4.2 Övriga initiativ	40
4.3 Sammanfattande iakttagelser	42
5 Förändringar i överförmyndarnas verksamhet	43
5.1 Verksamheten och dess omfattning	43
5.2 Indikationer om problem	46
5.3 Sammanfattande iakttagelser	51
6 Slutsatser och rekommendationer	53
6.1 Mer resurser och tätare insatser	54
6.2 Indikationer om en ineffektiv tillsyn	54
6.3 Ökade påfrestningar i överförmyndarnas verksamhet	55
6.4 Behov av mer ändamålsenliga insatser från regeringen	57
6.5 Riksrevisionens rekommendationer	57
Källförteckning	59
Bilaga 1: Metod	65
Bilaga 2: Enkät samt intervjufrågor till länsstyrelserna	67
Bilaga 3: Länsstyrelsernas årsarbetskraft	77
Bilaga 4: Länsstyrelsernas inspektionsfrekvens och resurser	81
Bilaga 5: Länsstyrelsernas inspektionsprotokoll 2008	85
Bilaga 6: Inspektion av överförmyndaren i Vetlanda	87
Bilaga 7: Förvaltarenheter	89
Bilaga 8: Anmälningsärenden	91

Sammanfattning

Riksrevisionen har genomfört en uppföljande granskning av granskningsrapporten *Länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare* (RiR 2006:5). Flera skäl ligger bakom detta beslut.

Motiv och syfte med en uppföljande granskning

Överförmyndarnas uppgift är myndighetsutövning mot enskilda och skydd av utsatta personers intressen. Brister i överförmyndarnas verksamhet drabbar i slutändan de enskilda, huvudmännen, som samhället har åtagit sig att skydda. Den föregående granskningen visade på omfattande brister i länsstyrelsernas tillsyn och även i överförmyndarnas verksamhet. Samtidigt saknas information för att löpande kunna följa upp omfattningen och utvecklingen av överförmyndarnas verksamhet.

Syftet med en uppföljande granskning är att följa upp i vilken utsträckning beslutade regelförändringar har omsatts i verksamheten och bidragit till att lösa de problem som uppmärksammades vid 2006 års granskning. Indikationer om förändringar inom överförmyndarnas verksamhet har även översiktligt inventerats för att få underlag för att bedöma behov av åtgärder eller höjd beredskap i länsstyrelsernas tillsyn samt regeringens styrning och uppföljning. En generell utgångspunkt, i denna liksom i den föregående granskningen, är att huvudmannens intresse och den enskildes rätt ska skyddas i varje enskilt fall och att lika fall ska behandlas lika.

Indikationer om ineffektiv tillsyn

Jämfört med 2006 års granskning har de samlade resurserna för länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare ökat från 4,5 till 6,6 årsarbetskrafter. Mellan de enskilda länsstyrelserna framträder dock betydande skillnader i tillgängliga resurser från i genomsnitt 0,78 dagar till 17 dagar per överförmyndare i länet.

Över lag har antalet genomförda inspektioner liksom antalet granskade akter vid varje inspektion ökat. Förbättringar framträder i flera avseenden. Dessa gäller bland annat länsstyrelsernas dokumentation och återkoppling av tillsynens resultat till överförmyndarna och kommunledningarna samt bevakningen av rättsfall.

Förekomsten av anmärkningar vid länsstyrelsernas aktgranskning är däremot fortfarande omfattande. Detta framgår även av det begränsade material som har utgjort en av grunderna för den uppföljande granskningen. Länsstyrelserna hänvisar själva främst till detta mått för såväl sina prioriteringar av inspektioner hos olika överförmyndare som för att uppmärksamma olämpliga överförmyndare. Liksom vid 2006 års granskning framträder samtidigt betydande länsvisa variationer i frekvensen av anmärkningar.

Resultatet av denna uppföljande granskning indikerar att de hittillsvarande insatserna för att komma tillrätta med problemen med länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna inte har varit tillräckliga. Granskningen visar även att problemen inte i första hand är en fråga om mer eller mindre resurser.

Otillräckliga insatser från regeringen

Sedan 2006 års granskning har regeringen tagit flera initiativ till förändrad reglering för att stärka länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna. Den ändrade regleringen har bidragit till tätare insatser i fråga om antalet inspektioner och antalet granskade akter vid varje inspektion samt till bättre dokumentation och återkoppling av inspektionernas resultat.

Regeringens insatser har däremot inte tillräckligt uppmärksammat och hanterat behovet av en stärkt bevakning av likabehandling och rättssäkerhet för den enskilde. Regeringen har till exempel inte tagit initiativ till samordning av denna tillsyn och inte heller till att förbättra sin insyn i och uppföljning av överförmyndarnas verksamhet och tillsynen av denna.

Påfrestningar och utmaningar för överförmyndarna

Flera indikatorer pekar på en växande omfattning av främst de svåra fallen i överförmyndarnas verksamhet. Olika förklaringar och orsaker lämnas. Generellt är innebörden dock att överförmyndarna i växande utsträckning ska möta delvis nya grupper och nya behov inom ramen för det befintliga systemet. Detta har medfört påfrestningar och utmaningar för systemet. I varierande grad har detta lett till lösningar där såväl den rättsliga grunden som olika intressekonflikter för både ställföreträdare och överförmyndare har aktualiserats och diskuterats.

Riksrevisionens rekommendationer

På kortare sikt bör:

regeringen ta initiativ till att

- effektivt följa upp utvecklingen av överförmyndarnas verksamhet
- pröva möjligheter att stärka en professionell och mer samordnad utveckling av länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna

länsstyrelserna ta initiativ till att

- överväga gemensamma bedömningsgrunder för sin aktgranskning i syfte att säkra huvudmännens rättssäkerhet och likabehandling

På längre sikt bör

regeringen ta initiativ till en översyn av i vilken mån det nuvarande överförmyndarsystemet är ändamålsenligt då det gäller

- verksamhetens ökade expansion och svårighetsgrad
- rekrytering av ställföreträdare
- uppgiftsfördelningen mellan tingsrätter och överförmyndare.

1 Inledning

I september 2009 beslutade riksrevisor Claes Norgren om en uppföljande granskning av granskningsrapporten *Länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare* (RiR 2006:5). Överförmyndarna är kommunala myndigheter med ansvar för tillsyn av förordnade ställföreträdare. Verksamheten är statligt reglerad.

1.1 Motiv till en uppföljande granskning

Flera skäl ligger bakom beslutet att följa upp 2006 års granskning. Överförmyndarnas uppgift är myndighetsutövning mot enskilda och skydd av utsatta personers intressen. Brister i denna verksamhet drabbar i slutändan de huvudmän som samhället har åtagit sig att skydda. Granskningen visade på omfattande kvalitetsbrister i länsstyrelsernas tillsyn och även i överförmyndarnas egen verksamhet. Det fanns inte heller information för att löpande kunna följa upp vare sig omfattningen av eller innehållet i överförmyndarnas verksamhet.

Av ovanstående skäl har Riksrevisionen bedömt det som angeläget att förhållandevis tidigt följa upp den föregående granskningen.

1.1.1 Granskningen 2006

Iakttagelser

Flera problem med länsstyrelsernas tillsyn avsåg länsstyrelsernas planering och genomförande av inspektionerna av överförmyndarna. Granskningen visade även på bristande nationell samordning samt omfattande problem i överförmyndarnas egen verksamhet.

Regeringen hade ägnat mycket liten uppmärksamhet åt denna tillsyn i sin årliga styrning. Något initiativ till samordning hade inte tagits. Tillsynen hade inte heller använts för att följa upp överförmyndarnas verksamhet, trots att riksdagen hade bett om en snar uppföljning.

Rekommendationer

Riksrevisionen rekommenderade olika åtgärder för att stärka länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna. Vidare rekommenderades regeringen att uppmärksamma åtagandet i sin styrning och uppföljning.

Också Riksrevisionens styrelse föreslog – i en framställning till riksdagen – att länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna skulle stärkas. Styrelsen föreslog även att riksdagen skulle ta initiativ till en förutsättningslös utredning av överförmyndarnas organisation och verksamhet.

Vidtagna åtgärder

En delvis förändrad reglering av länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna har successivt vuxit fram i anslutning till riksdagens och regeringens behandling av Riksrevisionens granskningsrapport.

Riksdagens behandling av ärendet, våren 2007, ledde till ett tillkännagivande till regeringen om att stärka länsstyrelsernas tillsyn.¹ I anslutning till beslutet uttalade civilutskottet även att man inte var främmande för en grundlig genomlysning av överförmyndarnas organisation och verksamhet. Först ville man dock avvakta beredningen av *Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare*², som överlämnades till regeringen i november 2004. Av slutbetänkandet till denna utredning framgår dock att utredningen avstod helt från att överväga eller diskutera frågan om organisation och tillsyn av överförmyndarna.³

1.1.2 Kvarstående problem

Sedan den föregående granskningen har regeringen initierat en förändrad reglering av överförmyndarfunktionen i såväl förmynderskapsförordningen som föräldrabalken. Samtliga beslutade åtgärder är inriktade på att stärka länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare. Förslagen till regeringen om att ta initiativ till att samordna och följa upp denna tillsyn har inte närmare uppmärksammats av regeringen. Därmed riskerar verksamhetens ojämna kvalitet – som äventyrar huvudmännens likabehandling och rättssäkerhet – att kvarstå. Samma sak gäller för den bristfälliga återkopplingen till regeringen och riksdagen. Förslaget från Riksrevisionens styrelse att förutsättningslöst se över överförmyndarnas organisation och verksamhet har inte heller uppmärksammats av regeringen.

1.2 Granskningens genomförande

1.2.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med en uppföljande granskning är att följa upp i vilken utsträckning beslutade regelförändringar har bidragit till att lösa de problem som uppmärksammades vid 2006 års granskning av både Riksrevisionen och

¹ Bet. 2006/07:CU4, rskr. 2006/07:136 och 137.

² SOU 2004:112 *Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna*, slutbetänkande av Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare.

³ SOU 2004:112 *Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna*, slutbetänkande av Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare, s. 300.

dess styrelse. Problemen var av tre slag och avsåg dels länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna, dels regeringens styrning och uppföljning av denna tillsyn, dels grundläggande problem i överförmyndarnas egen verksamhet.

En uppföljande granskning inriktas på att besvara följande två frågor:

1. Har länsstyrelserna omsatt beslutade förändringar i sin tillsyn och är förändringarna ändamålsenliga för att komma till rätta med de uppdagade problemen?
2. Har regeringen förändrat sin styrning och uppföljning av denna tillsyn och har förändringarna bidragit till att komma till rätta med problemen med samordning och uppföljning?

Därutöver har indikationer om förändringar inom tillsynsområdet – överförmyndarnas egen verksamhet – översiktligt inventerats. Ett syfte med denna inventering har varit att få underlag för att bedöma om förändringar inom området föranleder behov av åtgärder eller höjd beredskap i länsstyrelsernas tillsyn samt regeringens styrning och uppföljning.

1.2.2 *Bedömningsgrunder*

En generell utgångspunkt är att huvudmannens intresse och den enskildes rätt ska skyddas. Denna principiella bedömningsgrund är densamma som i 2006 års granskning. Regeringsformens krav på *likabehandling och rättssäkerhet* har varit vägledande. Den enskildes rätt ska värnas i varje enskilt fall, och lika fall ska behandlas lika.⁴

En annan utgångspunkt är den *statliga regleringen inom området*, i främst föräldrabalken⁵ och förmynderskapsförordningen⁶. Detta regelverk har varit en väsentlig grund för att besvara den första revisionsfrågan. Regelverket och dess tillämpning utvecklas närmare i avsnitt 2.1 samt i anslutning till redovisningen av iakttagelser.

En tredje utgångspunkt är *regeringens ansvar för att styra förvaltningen och följa upp* den statliga verksamheten enligt kraven i regeringsformen⁷ och budgetlagen⁸. Detta har varit en viktig grund för att besvara den andra revisionsfrågan.

⁴ 1 kap. 9 § regeringsformen.

⁵ Föräldrabalken (1949:381).

⁶ Förmynderskapsförordningen (1995:379).

⁷ 1 kap. 6 § regeringsformen.

⁸ Lagen (1996:1059) om statsbudgeten.

1.2.3 *Metoder och genomförande*

Granskningsperioden spänner över de dryga tre år som har förflutit sedan 2006 års granskning avslutades.

I den mån identifierade problem bedöms kvarstå har de ovan nämnda två revisionsfrågorna följts upp med delfrågor om hinder och möjligheter för att lösa problemen.

Metoder och genomförande finns närmare beskrivna i bilaga 1. Följande metoder har tillämpats:

- *Enkät till länsstyrelserna*: Inriktning på förändringar i länsstyrelsernas planering och genomförande av tillsynen av överförmyndare efter föregående granskning (för mer information, se bilaga 2).
- *Dokumentgranskning*: Första och sista inspektionsprotokollen från 2008 i varje län har granskats. Granskningsen har genomförts på likartat sätt som vid 2006 års granskning. Då det rör sig om en uppföljande granskning är urvalet av inspektionsprotokoll begränsat. Urvalet täcker samtliga länsstyrelserns inspektioner 2008, men inte den fulla bredden av inspektioner inom varje länsstyrelse.
- *Material från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*: Materialet rör främst förändringar i omfattningen av överförmyndarnas verksamhet.
- *Intervjuer*: Genomförda inom dels Regeringskansliet, dels civilutskottets kansli, JO, länsstyrelserna och relevanta föreningar.
- *Expertstöd*: Eva von Schéele, SKL:s förbundsjurist, anlitas som sakkunnig jurist i överförmyndarfrågor.

1.2.4 *Rapportens disposition*

Rapporten har följande indelning:

- En översikt av överförmyndarfunktionens reglering och organisation lämnas i kapitel 2.
- Förändringar i länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna presenteras i kapitel 3.
- Förändringar i regeringens styrning och uppföljning av länsstyrelsernas tillsyn presenteras i kapitel 4.
- Förändringar i överförmyndarnas verksamhet presenteras i kapitel 5.
- En analys, slutsatser och rekommendationer lämnas i kapitel 6.

2 Överförmyndarfunktionen

Statliga tillsynsmyndigheter har en viktig uppgift att bevaka att den statliga regleringen respekteras och följs. I detta kapitel lämnas en översikt över överförmyndarfunktionens reglering och organisation.

2.1 Verksamhetens reglering

Överförmyndarfunktionen är reglerad i främst föräldrabalken (1949:381), förkortad FB, och förmynderskapsförordningen (1995:379), men även i annan lagstiftning, bland annat förvaltningslagen (1986:223), förkortad FL, och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL.

2.1.1 Förtroendevalda överförmyndare med myndighetsuppgift

Kommunfullmäktige i varje kommun väljer en *överförmyndare* eller en överförmyndarnämnd för varje mandatperiod. Från och med den 1 juli 2006 kan två eller flera kommuner även bilda en gemensam överförmyndarnämnd.⁹ Uppdraget som överförmyndare eller ledamot i en överförmyndarnämnd är således ett förtroendeuppdrag.¹⁰

Överförmyndaren är en kommunal myndighet med ansvar för tillsynen av ställföreträdare. Det krävs inga speciella kvalifikationer för att bli vald till överförmyndare.¹¹ Enda kriterierna är att personen ska vara folkbokförd i kommunen och ha rösträtt vid val till kommunfullmäktige. Personen får inte heller vara i konkurs eller ha förvaltare.

Överförmyndaren kan dock uppdra åt kommunala tjänstemän att avgöra vissa ärenden. Till skillnad från vad som gäller för överförmyndaren själv ställs i sådana fall formella krav på att dessa tjänstemän ska ha den kompetens som krävs för att utföra sina uppgifter.¹²

⁹ 19 kap. 1 och 5 §§ föräldrabalken (1949:381).

¹⁰ I rapporten kommer fortsättningsvis begreppet överförmyndare att användas som samlingsbegrepp för både överförmyndare och överförmyndarnämnder.

¹¹ Prop. 1974:142, bet. LU 1974:38, rskr. 1974:404.

¹² 19 kap. 14 §, föräldrabalken (1949:381).

En *ställföreträdare* kan vara en *förmyndare* (för underåriga) eller en *god man* eller en *förvaltare* (för hjälpbehövande vuxna). Den som får en god man av hälsoskäl behåller hela sin rättskapacitet. En förvaltare kan dock agera på sin huvudmans vägnar utan att beakta hans eller hennes uppfattning. Den person som har en ställföreträdare benämns *huvudman*.

Ställföreträdaren ska ta till vara sin huvudmans intressen. I uppdraget ingår att bevaka huvudmannens rätt, att förvalta huvudmannens egendom samt att sörja för hans eller hennes person eller delar därav. Det sista innebär ett ansvar för att behoven tillgodoses, dock inte att själv utföra arbetet.¹³

2.1.2 Tillsättning av ställföreträdare

Generellt gäller att hjälpbehoven ska tillgodoses med minsta möjliga ingripande för den enskilde. Godmanskap – som är mindre ingripande än förvaltarskap – ska endast anordnas då hjälpbehoven inte kan tillgodoses på annat sätt.¹⁴ Ett godmanskap bör också vara så begränsat som möjligt.¹⁵

Tingsrätten fattar beslut om att anordna godmanskap och förvaltarskap för vuxna. Den som ansökan avser ska ges tillfälle att yttra sig om det kan ske.¹⁶ Innan rätten anordnar godmanskap eller förvaltarskap ska den även inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsa.¹⁷ Rätten ska vidare, samtidigt som den anordnar godmanskap eller förvaltarskap, förordna en god man respektive förvaltare att utföra uppdraget.¹⁸

Föräldrarna är förmyndare för barn under 18 år. Saknar barnet förmyndare ska tingsrätten förordna en sådan.¹⁹ Föräldrar har stor frihet att bestämma över barnens tillgångar. Om barnets tillgångar överstiger åtta prisbasbelopp eller om det finns villkor om särskild överförmyndarkontroll ska dock föräldrarna varje år lämna en ekonomisk redovisning – en årsräkning – till överförmyndaren.²⁰

Vid anordnande av godmanskap respektive förvaltarskap ska rätten, om det inte är obehövligt, hämta in yttrande från bland annat den enskildes make/maka eller sambo och barn, överförmyndaren och vårdinrättning.

¹³ SOU 2004:112 *Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna*, slutbetänkande av Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare, s. 461.

¹⁴ Prop. 1973/74:142, *Förslag till lag om ändring i föräldrabalken m.m.* s. 410.

¹⁵ Prop. 1987/88:124 *God man och förvaltare* s.139.

¹⁶ 11 kap. 16 §, 1 stycket föräldrabalken (1949:381).

¹⁷ 11 kap. 17 § föräldrabalken (1949:381).

¹⁸ 11 kap. 4 §, 2 stycket resp. 11 kap. 7 §, 2 stycket föräldrabalken (1949:381).

¹⁹ 10 kap. 5 § föräldrabalken (1949:381).

²⁰ 13 kap. 5 § föräldrabalken (1949:381).

Dessa är skyldiga att lämna rätten uppgifter som kan vara av betydelse. Den som ansökan avser ska också höras muntligen om det kan ske utan skada för honom eller henne. Om det är uppenbart och finns särskilda skäl kan rätten avstå från detta.²¹

2.1.3 Överförmyndarens tillsynsansvar över ställföreträdare

Överförmyndaren ska utöva tillsyn över förmyndarnas, de gode männens och förvaltarnas verksamhet. Detta tillsynsansvar omfattar en skyldighet att kontrollera att huvudmannens tillgångar i skälig omfattning används för huvudmannens nytta.

I FB och förmynderskapsförordningen ställs krav på dokumentation i överförmyndarnas verksamhet. En central del av dokumentationen är ställföreträdarnas fortlöpande redovisning av deras ekonomiska förvaltning av huvudmännens egendom.²² Denna dokumentation är en viktig grund för både överförmyndarens och länsstyrelsens tillsyn. Före den 1 mars varje år ska ställföreträdaren i en årsräkning till överförmyndaren redovisa sin egendomsförvaltning under det föregående året.²³ Samma skyldighet gäller för de föräldrar som ska lämna en årsräkning till överförmyndaren²⁴ samt de förordnade förmyndarna.

Ställföreträdarna är skyldiga att lämna de uppgifter överförmyndaren behöver för sin tillsyn.²⁵ Överförmyndaren får förelägga om vite för att få en ställföreträdare att fullgöra denna skyldighet. Frågor om utdömande av vite prövas av tingsrätten.²⁶ Överförmyndaren kan entlediga en god man eller förvaltare som har utfört sitt uppdrag på ett felaktigt sätt eller som har visat sig vara olämplig för sitt uppdrag.²⁷

Huvudmannens tillgångar ska placeras så att det finns tillräcklig trygghet för tillgångarnas bestånd och för en skälig avkastning.²⁸ Pengar som har satts in på spärrade konton får endast tas ut efter samtycke från överförmyndaren.²⁹ (Överförmyndaren kan således neka en ställföreträdare att ta ut pengar från det spärrade kontot.)

²¹ 11 kap. 16 §, 2 stycket föräldrabalken (1949:381).

²² 12 kap. 5 § föräldrabalken (1949:381).

²³ 14 kap. 15 § föräldrabalken (1949:381).

²⁴ 13 kap. 14 § föräldrabalken (1949:381).

²⁵ 12 kap. 9 § 2 stycket föräldrabalken (1949:381).

²⁶ 16 kap. 13 § föräldrabalken. (1949:381).

²⁷ 11 kap. 20 § föräldrabalken (1949:381).

²⁸ 16 kap. 1 §, 2 stycket föräldrabalken (1949:381).

²⁹ 14 kap. 8 § föräldrabalken (1949:381).

2.1.4 *Straffansvar inom överförmyndarfunktionen*

Överförmyndare och tjänstemän vid överförmyndares kanslier kan dömas för tjänstefel om de med uppsåt eller av oaktsamhet har åsidosatt vad som ingår i deras uppgift. Straffet är böter eller fängelse.

Även ställföreträdare är straffansvariga och kan dömas till fängelse för förskingring och grov förskingring om de tillgodogör sig huvudmannens tillgångar.³⁰ Ställföreträdare kan också dömas till böter eller fängelse om de lämnar osanna uppgifter eller förtiger sanningen i förteckningar, årsräkningar eller sluträkningar.³¹ Ställföreträdare kan även bli skyldiga att ersätta skada som de uppsåtligen eller av vårdslöshet har orsakat huvudmannen.³²

Kommuner kan bli skyldiga att ersätta huvudmän för skada till följd av överförmyndarnas fel eller försummelse vid sin myndighetsutövning.³³ En förutsättning är dock att huvudmannen i sådana fall kan bevisa att ställföreträdaren har kunnat förskingra på grund av att överförmyndaren har brutit i sitt ansvar att granska ställföreträdaren.

Kommuner är också skyldiga att kompensera huvudmän för ren förmögenhetsskada som orsakats av att överförmyndaren har lämnat felaktiga upplysningar eller råd till ställföreträdare om till exempel viss placering av huvudmannens pengar.³⁴ Överförmyndaren får bara lämna råd och upplysningar som rör myndighetens verksamhetsområde.³⁵

2.1.5 *Statlig tillsyn*

Den statliga tillsynen ska säkerställa att statligt reglerad verksamhet fullgörs i enlighet med den nationella lagstiftningen. Den statliga tillsynen utövas av länsstyrelserna, JO och JK.

Länsstyrelserna har tillsynsansvar för överförmyndarnas verksamhet.³⁶ Överförmyndarna ska lämna de upplysningar som länsstyrelserna behöver för sin tillsyn.³⁷ Ställföreträdarens sätt att sköta sitt uppdrag ligger dock under överförmyndarens tillsynsansvar. Länsstyrelsernas tillsyn beskrivs närmare i kapitel 3.

³⁰ 10 kap. 1 och 3 § brottsbalken (1962:700).

³¹ 15 kap. 10 § brottsbalken (1962:700).

³² 12 kap. 14 § föräldrabalken (1949:381).

³³ 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207).

³⁴ 3 kap. 3 § skadeståndslagen (1972:207).

³⁵ 4 § förvaltningslagen (1986:223).

³⁶ 19 kap. 17 § föräldrabalken (1949:381).

³⁷ 21 § förmyndarskapsförordningen (1995:379).

Riksdagens ombudsmän (JO) är en del av riksdagens kontrollmakt. JO ska vaka över att myndigheterna dels följer lagar och andra författningar, dels uppfyller sina skyldigheter i övrigt. JO kan dock inte överpröva andra myndigheters beslut. JO:s granskningsmandat täcker både kommunal och statlig förvaltning. Inom förmynderskapsområdet kan JO således granska såväl de kommunala överförmyndarna som länsstyrelserna. Granskningarna föranleds ofta av anmälningar från allmänheten. Men JO:s granskningar kan även vara en följd av JO:s egna initiativ.³⁸ JO får som särskild åklagare väcka åtal mot befattningshavare som genom att åsidosätta vad de är skyldiga att göra i tjänsten begått ett brott.³⁹

Justitiekanslern (JK) är regeringens tillsynsmyndighet. I JK:s uppdrag ingår att kontrollera att de som utövar statlig verksamhet följer lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina skyldigheter. JK får dessutom som särskild åklagare väcka åtal mot befattningshavare som har begått en brottslig gärning genom att åsidosätta vad de är skyldiga att göra i tjänsten.⁴⁰

2.2 Överförmyndarnas organisation och verksamhet

Överförmyndarna ska tillse att ställföreträdare – förmyndare för underåriga samt gode män och förvaltare för vuxna – sköter sina åtaganden gentemot huvudmännen enligt gällande regler. Överförmyndarnas verksamhet är ett av många exempel på statligt reglerad verksamhet som genomförs av kommunerna. Denna verksamhet utmärks dock av ett antal särdrag.

Överförmyndarnas beslut påverkar enskildas personliga förhållanden och är således myndighetsutövning mot enskilda. Överförmyndarna ska värna huvudmännens intressen så att de inte riskerar att drabbas av rättsförluster. Huvudmännen har en ställföreträdare till följd av att de själva inte bedöms kunna bevaka sina intressen.

Ställföreträdarnas insatser gentemot den enskilde medborgaren är avgörande för hur överförmyndarfunktionen uppfyller sitt ändamål. Samtidigt är ställföreträdarnas uppgift baserad på frivilligarbete och ligger utanför den statliga tillsynen. Denna sträcker sig enbart till hur överförmyndarna utövar sin tillsyn. Överförmyndarnas roll blir desto viktigare. De är de enda som har direkt insyn i – och ansvar för – hur åtagandet sköts gentemot den enskilde.

³⁸ 12 kap. 6 § regeringsformen (1974:152) och lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.

³⁹ 6 § lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.

⁴⁰ Lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn och förordning (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern.

Vikten av att överförmyndarfunktionen sköts på ett korrekt sätt gentemot den enskilde medborgaren har markerats tydligt från samhällets sida. Regleringen av överförmyndarnas verksamhet – främst i föräldrabalken och förmynderskapsförordningen, men även i annan lagstiftning – är detaljerad och även komplex. Det ställs emellertid, som ovan nämnts, inga formella kompetenskrav på överförmyndarna. Dessa är kommunalt förtroendevalda och valda på delvis andra grunder.

Länsstyrelsernas tillsynsuppdrag riktar sig således i många fall direkt till kommunalt förtroendevalda i deras utövning av sitt uppdrag. Länsstyrelserna saknar också sanktioner för sin tillsyn. Sedan den 1 januari 2008 har länsstyrelserna dock förordningsstöd för att begära återrapportering av korrigerande åtgärder från överförmyndarna efter genomförda inspektioner.

Överförmyndarna kan – men behöver inte – ha professionella tjänstemän som stöd för sin utövning. I de fall överförmyndarna anlitar tjänstemän ska dessa ha den kompetens som krävs. År 2004 bestod nästan två tredjedelar (61 procent) av landets överförmyndare av enbart förtroendevalda.

Överförmyndarfunktionens organisation är fördelad på sex nivåer från huvudmännen till riksdagen. Detta åskådliggörs i figur 1 nedan.

Överförmyndarfunktionen

Aktör	Samhällsnivå	Ansvarsrelation
Staten	Riksdagen	Föräldrabalken
	↓	
Staten	Regeringen	Förmynderskapsförordningen
	↓	
Staten	Länsstyrelserna	Tillsyn av överförmyndarna
	↓	
Kommunerna	Överförmyndarna	Tillsyn av ställföreträdare
	↓	
Enskilda	Ställföreträdarna	Åtagande gentemot huvudmännen
	↓	
Enskilda	Huvudmännen	

På de två nivåerna närmast huvudmännen svarar lekmän – frivilligarbetande ställföreträdare och förtroendevalda överförmyndare – för verksamheten. Tingsrätten svarar vanligen för det formella förordnandet av ställföreträdare. I praktiken är det dock i flera fall överförmyndarna som rekryterar de ställföreträdare som de sedan ska utöva tillsyn över. Överförmyndarna är således den enda myndigheten som har insyn i och ansvar för hur ställföreträdarna sköter sin uppgift.

I anslutning till den föregående granskningen genomfördes en inventering av några grundläggande data om omfattningen av överförmyndarnas verksamhet. Inventeringen avsåg förhållandena 2004.

I slutet av detta år fanns totalt drygt 88 000 förordnade ställföreträdare som förvaltade knappt 17,5 miljarder kronor för sina huvudmän. Det finns flera tecken på att omfattningen av överförmyndarnas verksamhet nu ökar relativt snabbt, särskilt i fråga om de svåra fallen. Den närmare utvecklingen är dock inte känd. Det saknas löpande uppföljning av överförmyndarnas verksamhet. (Se vidare avsnitt 5.1.)

3 Länsstyrelsernas tillsyn

Den första frågan att besvara i denna uppföljande granskning är om beslutade förändringar har omsatts i länsstyrelsernas tillsyn samt i vilken utsträckning förändringarna är ändamålsenliga för att komma tillrätta med iakttagna problem. Analysen relateras främst till de förändringar av förmynderskapsförordningen som trädde i kraft den 1 januari 2008.

De formella krav som enligt förmynderskapsförordningen gäller för länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare är bland annat följande:

- Länsstyrelsen ska årligen *inspektera överförmyndaren* om det inte är uppenbart obehövt. Har länsstyrelsen avstått från inspektion ett visst år ska dock inspektion genomföras följande år. (20 §, 1 stycket)
- Vid inspektionen ska länsstyrelsen bland annat *granska ett stickprov av utvalda akter*. (20 §, 2 stycket)
- Länsstyrelsen ska *upprätta ett protokoll över inspektionen*. Av protokollet ska framgå vilka akter som har granskats. (22 §)
- Finner länsstyrelsen anledning att rikta *anmärkning* mot överförmyndarens handläggning ska anmärkningen och skälet till den antecknas i protokollet. (23 §, 1 stycket)
- Länsstyrelsen får *ålägga överförmyndare* att inom viss tid underrätta länsstyrelsen om vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av en anmärkning. (23 §, 2 stycket)

I den följande redovisningen används samma terminologi som i förmynderskapsförordningen.

Genom en ändring i föräldrabalken har länsstyrelserna även sedan den 1 januari 2009 fått en rådgivande funktion gentemot överförmyndarna i bland annat frågor om utbildning och organisation för överförmyndarna.⁴¹ (Se avsnitt 4.1.)

I detta kapitel kommenteras den aktuella situationen inom de problemområden som aktualiserades i 2006 års granskning av länsstyrelseras tillsyn av överförmyndarna. Förändringarna beskrivs i huvudsak som de framträder på nationsnivå, men med spårbarhet till enskilda länsstyrelser.

⁴¹ 19 kap. 17 § föräldrabalken (1949:381).

3.1 Kritiken mot länsstyrelserna i 2006 års granskning

I den granskning som avslutades 2006 kritiserades tillsynen av överförmyndare i flera avseenden.

Ett slag av kritik avsåg länsstyrelsernas *planering och prioritering av inspektioner* med bland annat förekomst och användning av tillsynsplaner samt frekvensen av genomförda inspektioner och grunderna för denna prioritering.

Ett annat slag av kritik handlade om hur länsstyrelserna genomförde den *aktgranskning* som – enligt förmynderskapsförordningen – ska genomföras i anslutning till inspektionerna av överförmyndare. Denna aktgranskning är av särskild betydelse då den åskådliggör både länsstyrelsernas insatser och förhållanden bland överförmyndarna och deras verksamhet.

Ett tredje slag av kritik avsåg olika övriga aspekter på länsstyrelsernas *genomförande och dokumentation av inspektioner*. Centrala frågor här var länsstyrelsernas initiativansvar i fråga om olämpliga överförmyndare samt hur inspektionernas resultat återspeglades i inspektionsprotokollen och återfördes till överförmyndarna och de ansvariga kommunledningarna.

Ett fjärde slag av kritik avsåg *bristen på nationell samordning* av tillsynen av överförmyndarna. Tydliga, länsvisa skillnader framträdde i såväl arbetsmetoder som inspektionernas innehåll och resultat.

Förändringar inom dessa fyra områden behandlas i de följande fyra avsnitten.

3.2 Inspektionernas omfattning

3.2.1 Utökade resurser och ökad spridning i resursåtgång

Under perioden 2004–2008 ökade länsstyrelsernas samlade resursåtgång för tillsyn av överförmyndare från 4,5 till 6,6 årsarbetskrafter.⁴²

Skillnaderna i resursåtgång mellan länen är dock stor. Skillnaderna har även ökat under den gångna fyraårsperioden.⁴³ För varje länsstyrelse varierade resursåtgången under 2008 från 0,03 till 1,7 årsarbetskrafter. Detta kan jämföras med en variation från 0 till 1,22 årsarbetskrafter år 2004. Ett mer relevant mått är dock att relatera de tillgängliga resurserna för denna tillsyn till det totala antalet överförmyndare i länet. Skillnaderna i resursåtgång ökar då markant mellan länen. Under 2008 varierade det genomsnittliga antalet tillgängliga dagar per överförmyndare i länet från 0,78 till 17 dagar.

⁴² I bilaga 3 redovisas redovisade årsarbetskrafter per länsstyrelse för tillsynen av överförmyndare 2008 enligt länsstyrelsernas årsredovisningar för 2008.

⁴³ Uppgiften om resurser är hämtad från länsstyrelsernas årsredovisningar, tabell C Kostnader och årsarbetskrafter.

Två länsstyrelser har sedan föregående granskning kritiserats för långsam handläggning och underlåtenhet.⁴⁴ I det ena fallet kritiserade JK en länsstyrelse 2008 för att överförmyndartillsynen hade prioriterats ned. En del överförmyndare i länet hade inte inspekterats sedan 2004. Länsstyrelsen hänvisade till resursbrist. Med hänvisning till Riksrevisionens granskning 2006 och kraven på årliga inspektioner betonade dock JK att tillsynen av överförmyndare ur rättssäkerhets- och trygghetssynpunkt var mycket angelägen och skulle prioriteras.⁴⁵ I det andra fallet kritiserade JO år 2009 en länsstyrelse för långsam handläggning och underlåtenhet att besvara frågor från enskilda.⁴⁶ Resursåtgången för dessa länsstyrelser motsvarade 2008 i genomsnitt 5,5 respektive 5,6 dagar per överförmyndare i länet.

Med totalt utökade resurser samt en ökad spridning av tillgängliga resurser mellan länen har det bedömts som värdefullt att inkludera en analys av resursåtgången i analysen av länsstyrelsernas planering och prioritering av tillsynen av överförmyndare.

3.2.2 *Fördubblad inspektionsfrekvens med stor spridning*

Jämfört med föregående granskning, som baserades på data från 2004, har inspektionsfrekvensen nära nog fördubblats från 44 procent till 80 procent av landets överförmyndare. Under 2008 granskade länsstyrelserna 229 av landets 284 överförmyndare.⁴⁷

Drygt hälften (12) av länsstyrelserna⁴⁸ hade 2008 en inspektionsfrekvens på 100 procent och inspekterade således samtliga länets överförmyndare. Bland övriga länsstyrelser⁴⁹ varierade andelen inspekterade överförmyndare i varje län från 20 procent till 90 procent.⁵⁰

⁴⁴ Länsstyrelserna i Skåne och Dalarna.

⁴⁵ Inspektion vid Länsstyrelsen i Dalarna JK:s beslut 2008-11-24, dnr 6111-08-28.

⁴⁶ Beslut av JO 2009-07-03, dnr 6294-2008.

⁴⁷ I ett par fall har överförmyndarna gått ihop i gemensamma nämnder, därav antalet 284.

⁴⁸ Länsstyrelserna i Stockholms län, i Uppsala län, i Jönköpings län, i Gotlands län, i Hallands län, i Värmlands län, i Örebro län, i Dalarnas län, i Gävleborgs län, i Västernorrlands län, i Jämtlands län och i Västerbottens län.

⁴⁹ Länsstyrelserna i Västmanlands län, Södermanlands län, Östergötlands län, Kronobergs län, Norrbottens län, Västra Götalands län, Kalmar län, Skåne län och Blekinge län.

⁵⁰ I bilaga 4 redovisas inspektionsfrekvens och tilldelade resurser för samtliga länsstyrelser.

3.2.3 Resurser förklarar inte skillnader i inspektionsfrekvens

I 2006 års granskning framhöll länsstyrelserna resursbrist som den främsta förklaringen till glesa inspektioner. Det kan naturligtvis inte uteslutas att tillgängliga resurser inverkar på den enskilda länsstyrelsens planering och prioritering av inspektioner. Generellt kan skillnaderna i tillgängliga resurser dock inte förklara skillnaderna i inspektionsfrekvens under 2008.

Bland de tolv länsstyrelser som inspekterade samtliga överförmyndare i sina län 2008 varierade den genomsnittliga resursåtgången per överförmyndare från drygt 3 till 17 dagar. Inte heller bland de övriga nio länsstyrelserna kan tillgängliga resurser förklara skillnaderna i inspektionsfrekvens. Den länsstyrelse som hade högst inspektionsfrekvens (90 procent) hade förhållandevis låg resurstilldelning (i genomsnitt 2,6 dagar per överförmyndare).⁵¹ Den länsstyrelse som hade lägst inspektionsfrekvens (20 procent) hade dubbelt så stor resurstilldelning (i genomsnitt 5,2 dagar per överförmyndare).⁵²

3.2.4 Diffus prioriteringsgrund

Av föregående granskning framgick att regeringen i regleringsbrev för 2003 och 2004 hade ställt krav på tillsynsplaner. Sedan detta krav tagits bort saknade fortfarande 4 länsstyrelser en plan för tillsynen av överförmyndare. Totalt 6 av de 17 länsstyrelser som hade upprättat planer följde inte heller sina planer. I samtliga fall var avvikelserna negativa, det vill säga länsstyrelserna granskade färre överförmyndare än enligt sina upprättade planer.

Från regeringen ställs nu inget krav på tillsynsplan. Ett par länsstyrelser uppger dock att det är ett internt krav.⁵³ För närvarande har 16 länsstyrelser fastställt planer för sin tillsyn av överförmyndare.⁵⁴ Fem länsstyrelser anger att planen också är mycket styrande. Men det omvända förekommer också, det vill säga att planen inte bedöms ha så stor betydelse.⁵⁵ Fyra länsstyrelser anger även att ändringar förekommer.⁵⁶ Två länsstyrelser anger även att länsstyrelserna nu tillsammans ska ta fram en gemensam nationell tillsynsplan.⁵⁷

⁵¹ Länsstyrelsen i Västmanlands län.

⁵² Länsstyrelsen i Blekinge län.

⁵³ Länsstyrelserna i Uppsala, Värmland och Västra Götaland.

⁵⁴ Länsstyrelserna i Stockholm, Uppsala, Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Blekinge, Skåne, Halland, Västra Götaland, Värmland, Dalarna, Västmanland, Gävleborg och Västernorrland.

⁵⁵ Länsstyrelserna i Blekinge och Örebro.

⁵⁶ Länsstyrelserna i Västra Götaland, Värmland, Blekinge och Örebro.

⁵⁷ Länsstyrelserna i Värmland och Norrbotten.

Med förmynderskapsförordningens krav på inspektioner varje – eller vartannat – år⁵⁸ har behovet av prioriteringsgrunder minskat. Många länsstyrelsetjänstemän ser positivt på en ökad inspektionsfrekvens. Man fångar bättre upp problem hos överförmyndarna med tätare inspektioner.⁵⁹ Men det förekommer också kritiska uttalanden där man ifrågasätter om en allmän ambitionshöjning är den mest ändamålsenliga lösningen för en förbättrad tillsyn. En länsstyrelsetjänsteman menar att detta är en kvantitativ lösning på ett kvalitativt problem.⁶⁰

En fråga är dock vilka prioriteringsgrunder länsstyrelserna använder i de fall de väljer att inte granska alla överförmyndare varje år. Det kan handla om prioriteringar dels mellan olika överförmyndare, dels mellan olika typer av insatser när inspektioner av enskilda överförmyndare genomförs.

Två länsstyrelser anger att de har fastställda och dokumenterade urvalskriterier.⁶¹ I det ena fallet var kriterierna i huvudsak en upprepning av kraven i förmynderskapsförordningen.⁶² I det andra fallet var grunden för att avstå från att inspektera vissa överförmyndare under 2009 att länsstyrelsen nyligen utövat tillsyn över dem och att de bedömdes bedriva verksamheten på ett mycket bra sätt.⁶³ Utöver detta anger sju länsstyrelser att de övervägt att ta fram urvalskriterier för en sådan sortering.⁶⁴ Anmärkningsfrekvensen vid länsstyrelsernas aktgranskning är den vanligaste grunden som länsstyrelserna anger för sina prioriteringar.

Några länsstyrelser menar att de har så bra överförmyndare att de hittills inte behövt kännetecken för att identifiera dem som är mer eller mindre lämpliga.⁶⁵ Frekvensen av anmärkningar vid aktgranskningen varierar dock från 0 till 100 procent bland de tre länsstyrelser som har denna uppfattning.

Den bild som framträder av länsstyrelsernas prioriteringar är således långtifrån entydig.

⁵⁸ Förmynderskapsförordningen (1995:379).

⁵⁹ Bland annat Länsstyrelsen Västmanland.

⁶⁰ Länsstyrelsen i Gävleborg.

⁶¹ Länsstyrelserna i Kalmar och Västra Götaland.

⁶² Länsstyrelsen i Kalmar.

⁶³ Länsstyrelsen i västra Götaland, Tillsynsplan för år 2009 avseende överförmyndarverksamheten.

⁶⁴ Länsstyrelserna i Uppsala, Västra Götaland, Västmanland, Dalarna, Gävleborg, Jämtland och Västerbotten.

⁶⁵ Länsstyrelserna i Kalmar, Halland och Västernorrland.

3.3 Länsstyrelsernas granskning av akter och antalet anmärkningar

I anslutning till 2006 års granskning gjordes en genomgång av granskningsfrekvens och anmärkningsfrekvens vid länsstyrelsernas granskning av akter vid inspektionerna.⁶⁶ Inventeringen⁶⁷ omfattade en redovisning av 674 granskade akter i 281 inspektionsprotokoll, motsvarande ca 98 procent av landets överförmyndare. Länsstyrelserna hade granskat 0-18 akter hos varje överförmyndare. I totalt 38 procent av de granskade akterna riktade länsstyrelserna anmärkningar mot överförmyndaren.⁶⁸ En länsvis variation framträdde tydligt i länsstyrelsernas anmärkningsfrekvens. I vissa län var anmärkningarna mycket få.⁶⁹ I andra län anmärkte man på flertalet granskade akter.⁷⁰

3.3.1 Förändringar sedan 2006 års granskning

I den nu aktuella granskningen har första och sista protokollet från 2008 års inspektioner av överförmyndarna granskats.⁷¹ Genomgången omfattar länsstyrelsernas redovisning av 427 granskade akter i 40 protokoll från genomförda inspektioner. Protokollen är hänförliga till 14 procent av landets överförmyndare. Vid bedömningen av resultatet har hänsyn i relevanta delar tagits till att denna genomgång grundas på ett mer begränsat underlag jämfört med 2006 års granskning.

Urvalet fångar resultatet av genomförda inspektioner vid samtliga länsstyrelser detta år. Därvid fångas ett minsta antal av granskade akter och förekomst av anmärkningar. Den totala bredden av variationer i frekvensen av granskade akter och frekvensen av anmärkningar fångas däremot inte fullständigt. Resultatet av denna inventering kan därmed innebära en underskattning av såväl variationernas omfattning som frekvensen av anmärkningar. Resultatet ger emellertid klara indikationer om främst spridningen av antalet granskade akter och antalet anmärkningar vid aktgranskningen.

⁶⁶ Överförmyndareförordningen föreskriver att länsstyrelsernas inspektion bland annat ska omfatta en granskning av ett stickprov av överförmyndarnas akter.

⁶⁷ En inventering genomfördes av det senast beslutade protokollet från inspektionsbesök hos länets överförmyndare fram till och med den 17 maj 2005.

⁶⁸ Aktgenomgången avser det senast beslutade protokollet från inspektion hos länets överförmyndare fram till och med 17 maj 2005. Totalt redovisade 15 länsstyrelser en granskning av 674 akter, varav länsstyrelserna hade riktat anmärkningar mot 253 akter.

⁶⁹ Länsstyrelserna i Blekinge och Kalmar.

⁷⁰ Bland annat Länsstyrelsen i Västernorrlands län.

⁷¹ Se bilaga 5.

Aktgranskningen var redovisad i samtliga 40 genomgångna protokoll. Detta är i enlighet med nu gällande krav i förmyndarskapsförordningen.

Vidare hade länsstyrelserna granskat 0 -30 akter hos varje överförmyndare. Jämfört med fyra år tidigare – då 0 -18 akter granskades hos varje överförmyndare – indikerar resultatet av denna inventering således ett väsentligt ökat antal akter som länsstyrelserna granskade vid varje inspektion. Inventeringen indikerar även ökade skillnader i antalet granskade akter vid varje inspektion.

Inventeringens resultat indikerar emellertid inte att länsstyrelsernas mer omfattande genomgång av akter hos överförmyndarna återspeglas i vare sig fler anmärkningar eller en högre anmärkningsfrekvens, mätt som andelen granskade akter med anmärkningar. Detta illustreras i tabell 3.1 nedan.

Tabell 3.1 Granskningsfrekvens och anmärkningsfrekvens i länsstyrelsernas första och sista inspektion av överförmyndare 2008

Granskningsår	Antal granskade överförmyndare	Antal akter	Genomsnittligt antal granskade akter/överförmyndare	Akter med anmärkning (antal/andel)
2006	281	674	2,4	253/38 %
2009 års uppföljning	40	427	11	127/30 %

Källa: Riksrevisionens inventering av inspektionsprotokoll 2006 och 2009.

En jämförelse med inventeringen vid 2006 års granskning indikerar således två förändringar. Den ena förändringen är ett väsentligt ökat antal granskade akter per genomförd inspektion och även stora skillnader i antalet granskade akter vid varje inspektion. Den andra förändringen är en något minskad anmärkningsfrekvens. Det senare resultatet kan vara hänförligt till att den utökade aktgranskningen inte har motsvarats av relativt sett fler anmärkningar. Detta kan i sin tur vara hänförligt till såväl förhållanden hos överförmyndaren som till länsstyrelsernas tolerans eller förmåga att upptäcka brister vid aktgranskningen. Resultatet kan även vara en följd av de stora variationerna i antalet granskade akter som i kombination med det begränsade urvalet inte speglar den totala förekomsten av anmärkningar. Materialet medger inte någon närmare bedömning av det faktiska förhållandet.

Ovan (avsnitt 3.2.4) framgår att det är svårt att få en entydig bild av länsstyrelsernas prioriteringar. De iakttagna förändringarna av frekvensen av antalet granskade akter – granskningsfrekvensen – samt frekvensen av anmärkningar leder därför till två frågor. Den ena frågan är om inventeringarna är jämförbara. Den andra frågan är om andra uppgifter ger stöd för denna bild från länsstyrelsernas inspektioner av överförmyndarnas verksamhet och förändringen över tid.

När det gäller jämförbarheten är svaret inte entydigt. Den första inventeringen bygger på inspektionsprotokoll från i stort sett alla landets överförmyndare. Den nu aktuella inventeringen bygger på det begränsade urval av protokoll – motsvarande 14 procent av landets överförmyndare – som föll ut vid ett urval av 2008 års första och sista inspektionsprotokoll i varje län.

När det gäller överensstämmelse med annan information är svaret inte heller entydigt.⁷² I likhet med Riksrevisionens inventering 2006 framträder dock även vid denna begränsade inventering stora variationer mellan länen. Variationerna gäller såväl antalet granskade akter vid varje inspektion som frekvensen av anmärkningar vid granskningen av enskilda akter.

3.3.2 *Fortsatt stora länsvisa variationer av anmärkningar*

Den bild som framträder av länsstyrelsernas aktgranskning visar på fortsatt stora skillnader i såväl antalet granskade akter som antalet och andelen anmärkningar i de akter som granskas.

Det ställs inga formella kompetenskrav på den som väljs till uppdraget som överförmyndare. Det är därför inte orimligt att anta att stora variationer i kompetens förekommer mellan olika överförmyndare.

Överförmyndaren ansvarar själv för sin verksamhet. En väl genomförd statlig tillsyn, kontinuerligt integrerad med moment av lärande, kan dock bidra till generellt höjd kompetens hos länets överförmyndare. Den rådgivande funktion som länsstyrelserna har fått med 2009 års ändringar i förmyndarskapsförordningen är avsedd att stödja ett sådant lärande hos överförmyndarna.

Riksrevisionens inventering av inspektionsprotokoll från 2008 indikerar att det förekommer omfattande och även länsvisa variationer i anmärkningsfrekvensen mellan länen. Frekvensen av anmärkningar varierade från 0 procent till 100 procent. I fem län var den lägre än 10 procent och i sex län 80 procent eller högre. Detta illustreras i tabell 3.3.

⁷² Programredaktionen för Uppdrag granskning genomförde våren 2009 en aktgranskning baserad på samtliga tillgängliga inspektionsprotokoll från 2008. Totalt omfattade inventeringen 78 % av landets överförmyndare. Ett genomsnittligt mått på anmärkningsfrekvens i de granskade akterna beräknades för såväl de enskilda länen som för landet som helhet. Den genomsnittliga anmärkningsfrekvensen för landet som helhet var 39 %. Skillnaderna mellan länen var dock stora och motsvarade 0 till 86 %.

Tabell 3.3 Variationer i frekvens av anmärkningar i 40 inspektionsprotokoll 2008

Länsstyrelser	Antal granskade akter		% akter med anmärkning	Antal anmärkningar		
	Totalt	Med anm.		Ekon. redovisn.	Formfel	Andra fel
C	36	0	0 %			
N	20	0	0 %			
K	3	0	0 %			
H	30	1	3 %		1	
AC	31	2	6 %		2	
O	53	6	11 %	2	4	
BD	40	8	20 %	9	2	
AB	31	7	22 %	2	4	1
X	20	5	25 %	4		1
G	6	2	33 %	1	2	
M	6	2	33 %		2	
T	12	4	33 %	4	1	1
I	15	5	33 %	3	2	
W	28	10	36 %	7	4	
E	13	6	46 %	3	5	
D	24	16	67 %	5	21	
F	10	8	80 %	7	2	2
S	15	13	87 %	5	9	1
Z	10	9	90 %	10	46	
Y	12	11	92 %	3	5	9
U	12	12	100 %	5	11	1
Summa	427	127	30 %	70	123	16

Källa: Första och sista inspektionsprotokollet från länsstyrelsernas inspektion av överförmyndare 2008.

För att illustrera karaktären på anmärkningarna har dessa delats in i tre kategorier som rör ekonomisk redovisning, formella fel och andra fel.⁷³

Drygt en tredjedel av anmärkningarna avser brister i den ekonomiska redovisningen⁷⁴ och omkring två tredjedelar avser formella fel.⁷⁵

Formella brister kan ha principiell betydelse om det till exempel saknas dokumentation om viktiga ekonomiska händelser. Dokumentationen kan också vara i sådan ordning att en granskning av den ekonomiska redovisningen allvarligt försvåras eller omöjliggörs. I enstaka fall rör bristerna andra fel.⁷⁶

⁷³ Indelningen har varken stöd i någon reglering eller i praxis på länsstyrelserna.

⁷⁴ Exempel på påtalade brister i den ekonomiska redovisningen är fastighetsförsäljning där redovisningen av huvudmannens medel saknades, uttagsposter på närmare 90 000 respektive 130 000 kronor utan specifikation på vad beloppen avser, in- och utgående saldo stämmer inte och konton med överförmyndarspärren som inte skötts korrekt samt ett antal fall där årsräkningar saknas.

⁷⁵ Exempel på påtalade formella brister är avsaknad av underskrifter och registrering, årsräkningar och annan dokumentation som gjorts med blyerts samt – rätt vanligt förekommande – allmän ordning i akterna och handlingar som saknas.

⁷⁶ I bilaga 5 redovisas resultatet av inventeringen av första respektive sista inspektionsprotokollet från 2008, inklusive nothänvisningar med förklaringar till anmärkningar.

3.3.3 Resurser förklarar ej skillnader i antalet granskade akter

Skillnaderna i frekvens av granskade akter har ställts mot skillnaderna i tillgängliga resurser för länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare.⁷⁷ Det går inte att urskilja något generellt samband.

De båda länsstyrelser⁷⁸ som hade minst respektive mest resurser granskade i stort sett lika många – 30 respektive 31 – akter. Den länsstyrelse⁷⁹ som granskade flest akter – 53 – hade mindre än hälften så mycket resurser för sin tillsyn av överförmyndare som en länsstyrelse som granskade 12 akter. Den länsstyrelse⁸⁰ som granskade minst antal akter – 3 – hade 30 procent mer resurser än den länsstyrelse som granskade 53 akter. Fördelningen av resurser och granskade akter framgår av bilaga 4.

3.4 Åtgärder och dokumentation av inspektioner

Länsstyrelserna har ingen tillgång till sanktioner i sin tillsyn av överförmyndarna. Möjligheterna att påverka dessa och deras verksamhet bygger därför på att länsstyrelserna i sin tillsyn kan bidra till ett lärande via en övertygande argumentation. Det är därför viktigt att länsstyrelsernas bedömningar är tydliga och återförs till överförmyndarna och den ansvariga kommunledningen. Det är också viktigt att länsstyrelserna använder sig av tillgängliga åtgärder för att skydda huvudmännens intressen. I föregående granskning, 2006, konstaterades omfattande brister:

- Trots allvarliga brister använde länsstyrelserna endast i undantagsfall tillgängliga åtgärder, som initiativ till entledigande av överförmyndaren och anmälan till polis eller åklagare.
- Några länsstyrelser återgav över huvud taget inte resultatet av sin aktgranskning i inspektionsprotokollet.
- Anmärkningar vid aktgranskningen hade ofta formen av noteringar eller påpekanden utan motiv och utan koppling till behovet av åtgärder för att korrigera och förebygga brister.
- Samma sammanfattande omdöme användes ofta oavsett omfattningen av problem och brister som hade framkommit vid inspektionen. Budskapet till överförmyndaren blev då ofta oklart eller direkt motstridigt.
- Återkoppling till den ansvariga kommunledningen förekom bara i undantagsfall.

⁷⁷ Fördelningen av granskningsfrekvens och tillgängliga resurser redovisas i tabell i bilaga 4.

⁷⁸ Länsstyrelserna i Kalmar och Stockholm.

⁷⁹ Länsstyrelsen i Västra Götaland.

⁸⁰ Länsstyrelsen i Blekinge.

3.4.1 *Viss bevakning av rättsfall men fortsatt låg aktivitetsnivå*

Omkring hälften av länsstyrelserna bevakar nu mer eller mindre aktivt rättsfall inom överförmyndarområdet. I en del fall rör det sig om en regelbunden bevakning via olika kanaler. Två länsstyrelser begär regelbundet denna information från sina överförmyndare i anslutning till inspektioner.⁸¹ Andra informationskanaler är prenumeration på rättsdatabaser eller Norstedts juridik eller information från överförmyndarföreningens länsombud.⁸² I andra fall hänvisar länsstyrelserna till mer sporadisk information från sina överförmyndare eller tingsrätter eller via medier.⁸³

Länsstyrelsernas aktivitet med att anmäla misstankar om brott till polis eller åklagare är dock fortsatt låg. Under de senaste tre – fyra åren har detta endast förekommit i enstaka fall.⁸⁴ En del länsstyrelser anger däremot att det förekommer att de uppmanar sina överförmyndare att polisanmäla misstankar om brott.⁸⁵

3.4.2 *Krav på redovisning av korrigerande åtgärder*

Den senaste ändringen av förmyndarskapsförordningen ger länsstyrelserna, sedan den 1 januari 2008, förordningsstöd för att begära redovisning av korrigerande åtgärder från överförmyndarna.

Sex länsstyrelser hade under 2008 använt sig av skriftliga krav på återrapportering för att följa upp resultatet av sina inspektioner.⁸⁶ Orsakerna bakom krav på återrapportering handlar i huvudsak om att överförmyndaren inte hade skött formella krav på verksamheten – som dokumentation och handläggning av ärenden – på ett korrekt sätt samt om brist på resurser. I slutet av 2007 hade till exempel en överförmyndare 193 ej granskade årsräkningar – de äldsta inkomna före 2000 – samt 13 fall av akut behov av god man och ytterligare 26 fall av ansökningar av förordnande av god man som alla blivit liggande. Länsstyrelsen konstaterade även att handläggningen ytterligare försvårades av att akterna var i sådan oordning.⁸⁷

⁸¹ Länsstyrelserna i Västra Götaland och Norrbotten.

⁸² Länsstyrelsen i Östergötland, Västra Götaland, Stockholm, Värmland, Norrbotten och Västernorrland.

⁸³ Länsstyrelserna i Skåne, Uppsala, Örebro och Dalarna.

⁸⁴ Länsstyrelsen i Västra Götaland.

⁸⁵ Länsstyrelserna i Skåne, Värmland och Norrbotten.

⁸⁶ Länsstyrelserna i Stockholm, Uppsala, Kronoberg, Kalmar, Skåne och Värmland.

⁸⁷ Länsstyrelsen i Kalmar, inspektion av överförmyndarnämnden i Hultsfred 2007-11-08.

3.4.3 *Bättre återkoppling av inspektionernas resultat*

Samtliga länsstyrelser redovisar nu resultatet av sin aktgranskning i inspektionsprotokollet.

Jämfört med 2006 års granskning är det större variation i protokollens sammanfattande omdömen och med i flera fall en bättre anpassning till inspektionens resultat. Fortfarande förekommer dock oklara eller motstridiga besked. Exempel på detta i Riksrevisionens inventering är när protokoll med aktgranskningar med en anmärkningsfrekvens på två tredjedelar eller mer kombineras med en sammanfattande kommentar som är positivt värderande⁸⁸ eller saknar värdering.⁸⁹ Men det finns även exempel på slutkommentarer där kritiken kopplas till en tydlig värdering och behov av åtgärder.⁹⁰

Jämfört med föregående granskning är det en väsentlig skillnad i fråga om återkoppling av inspektionsprotokollen till kommunledningarna. Enligt noteringar i inspektionsprotokollen görs detta nu av 16 länsstyrelser.⁹¹ I flertalet fall skickar man protokollet till både kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. I ytterligare några fall adresseras protokollet till endera kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige eller till kommunledningen. En del länsstyrelser anger även att detta har lett till åtgärder och ökat stöd för överförmyndarna i till exempel frågor om resurser och lokaler.⁹² Från och med 2009 skickar en länsstyrelse även protokollet till kommunrevisionen.⁹³

3.5 Nationell samordning

3.5.1 *Initiativ till samordning eller erfarenhetsutbyte*

Vid 2006 års granskning framkom att totalt fyra konferenser hade genomförts för utbyte av erfarenheter mellan ansvariga för länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare. Vid en konferens 2003 tillsattes en arbetsgrupp med uppgiften att ta fram ett förslag till nationell tillsynsplan. Syftet var att samordna tillsynen av överförmyndare. Ett förslag presenterades vid en konferens 2007. Hösten 2009 har dock förslaget ännu inte färdigberetts och realiserats.

⁸⁸ Länsstyrelserna i Södermanland, Jönköping och Jämtland.

⁸⁹ Länsstyrelserna i Östergötland och Västernorrland.

⁹⁰ Länsstyrelserna i Västmanland, Värmland, Dalarna och Gävleborg.

⁹¹ Länsstyrelserna i Stockholm, Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Gotland, Skåne, Västra Götaland, Värmland, Örebro, Västmanland, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten, Uppsala och Norrbotten.

⁹² Länsstyrelserna i Värmland, Skåne, Uppsala, Västerbotten och Norrbotten.

⁹³ Länsstyrelsen i Jönköping.

Ett resultat av arbetsgruppens arbete är emellertid en mall för årsredogörelse från överförmyndarna. Länsstyrelsen i Dalarna svarade för en sammanställning av det första årets uppgifter, 2006. Därvid framkom omfattande problem med både kvalitet och bortfall i det material som samlats in. Av detta skäl gjordes ingen närmare sammanställning. Mallen används dock av en del länsstyrelser inför tillsynsbesök.

Generellt hänvisar även länsstyrelsernas handläggare för tillsynen av överförmyndare till en e-postgrupp för erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelserna.

Sedan föregående granskning har ytterligare två konferenser genomförts, den senaste i november 2009. Vid detta tillfälle tillsattes åter en arbetsgrupp som ska arbeta med samordning. Utöver detta har inga aktiviteter för att samordna tillsynen av överförmyndare varit aktuella sedan föregående granskning.

3.5.2 *Olika bedömningar av överförmyndarnas lämplighet*

I länsstyrelsernas uppgift ligger att de ska initiera entledigande av olämpliga överförmyndare hos tingsrätten. Vid 2006 års granskning hade länsstyrelserna haft tillsynsansvar för överförmyndarna i tio år. Under den tioårsperioden hade ett initiativ till entledigande av en överförmyndare tagits. Frågan uppmärksammades i det fallet av den ansvariga länsstyrelsen i anslutning till tillsynen.⁹⁴ Överförmyndaren avgick dock innan frågan hann behandlas i rätten.

Sedan föregående granskning har ytterligare ett initiativ till entledigande förekommit. Länsstyrelsens initiativ var denna gång en följd av en egen utredning, som gjordes efter att medierna hade uppmärksammat problem i överförmyndarens verksamhet.⁹⁵ Den aktuella överförmyndaren hade innehaft sin post under hela tidsperioden sedan länsstyrelsen fick tillsynsansvar 1995 och hade under denna period genomfört elva inspektioner. Under tioårsperioden 1996 – 2005 varierade anmärkningsfrekvensen vid länsstyrelsens aktgranskning från 0 procent (vid fyra inspektioner) och upp till 50 procent (övriga fem inspektioner). Länsstyrelsen anmärkte bland annat på att årsräkningar saknades, att bankkonton som borde vara spärrade inte var det och att olika dokument saknades.⁹⁶ Överförmyndaren hade lämnat olika förklaringar till länsstyrelsen.⁹⁷ Samma typ av brister uppfattas av en annan länsstyrelse

⁹⁴ Länsstyrelserna i Västra Götaland och Norrbotten.

⁹⁵ Överförmyndaren i Vetlanda.

⁹⁶ Se bilaga 6.

⁹⁷ Länsstyrelsen i Jönköping.

som allvarliga.⁹⁸ Vid båda de två senaste inspektionerna, 2007 och 2008, var anmärkningsfrekvensen vid aktgranskningen 100 procent. Dessa två inspektioner utfördes av två tjänstemän som tidigare inte hade deltagit i inspektionerna hos den aktuella överförmyndaren.

Även i det senaste fallet av initiativ till entledigande avgick överförmyndaren innan ärendet hunnit behandlas i tingsrätten. Flera länsstyrelser har liknande erfarenheter när de har börjat ifrågasätta överförmyndarnas lämplighet.⁹⁹ Till viss del kan detta förklara att fallen av formella initiativ till entlediganden är förhållandevis få. Länsstyrelserna bidrar till att bristerna korrigeras i de enskilda fallen. Samtidigt kommer frågan om överförmyndarnas lämplighet inte till någon rättslig prövning.

Länsstyrelserna har fått frågan om på vilket sätt de identifierar mer eller mindre lämpliga överförmyndare. En länsstyrelse påpekar vikten av att kontinuerligt kombinera egna erfarenheter med en stor lyhördhet samt förekomsten av klagomål.¹⁰⁰ Mest genomgående anges i övrigt att en hög frekvens av anmärkningar vid länsstyrelsens aktgranskning indikerar en olämplig överförmyndare.¹⁰¹ Även frekvensen av anmälningsärenden¹⁰² anges som en indikator. En del påpekar också vikten av att hålla uppsikt över överförmyndare som är nya – och därmed ännu oprövade – i sin befattning.¹⁰³ Ett par länsstyrelser framhåller svårigheterna med att i ord beskriva hur dessa bedömningar görs.¹⁰⁴

Fjorton länsstyrelser anser att deras bedömningar av olämpliga överförmyndare inverkar på inspektionernas frekvens eller innehåll.¹⁰⁵ Framst påverkas frekvensen. Men en del länsstyrelser påpekar att även inspektionens innehåll kan påverkas om man har uppmärksammat mycket problem hos en överförmyndare.

Sju länsstyrelser anser att deras bedömningar av olämpliga överförmyndare hittills inte har haft någon väsentlig inverkan på inspektionernas innehåll eller frekvens.¹⁰⁶ Fasta rutiner för inspektionerna och kraven på årliga inspektioner bidrar till att frågan om prioritering inte heller av detta skäl hade aktualiserats.

⁹⁸ Länsstyrelsen i Västmanland.

⁹⁹ Länsstyrelserna i Värmland, Dalarna, Norrbotten, Uppsala, Västra Götaland och Skåne.

¹⁰⁰ Länsstyrelsen Västra Götaland.

¹⁰¹ Bland annat Länsstyrelserna i Stockholm, Kronoberg, Dalarna, Gävleborg, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten.

¹⁰² Bland annat Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Norrbotten.

¹⁰³ Bland annat Länsstyrelsen i Värmland.

¹⁰⁴ Länsstyrelserna i Östergötland och Örebro.

¹⁰⁵ Länsstyrelserna i Stockholm, Uppsala, Östergötland, Kronoberg, Skåne, Gotland, Blekinge, Västra Götaland, Värmland, Dalarna, Gävleborg, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten.

¹⁰⁶ Länsstyrelserna i Södermanland, Jönköping, Kalmar, Halland, Örebro, Västmanland och Västernorrland.

3.6 Sammanfattande iakttagelser

Sedan föregående granskning har de samlade resurserna till länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare ökat från 4,5 till 6,6 årsarbetskrafter. En ökad aktivitetsnivå framträder i flera avseenden:

- Länsstyrelserna genomför tätare inspektioner och granskar därvid fler akter.
- Länsstyrelserna är mer aktiva med att bevaka brottsfall.
- Länsstyrelserna dokumenterar inspektionernas resultat tydligare och återkopplar det bättre till berörda överförmyndare och kommunledning.

Utöver resurstillskottet och den ökade aktivitetsnivån framträder i stora delar en likartad bild av tillsynen av överförmyndare:

- Stora variationer framträder i länsstyrelsernas tillsyn i fråga om såväl antalet genomförda inspektioner som antalet granskade akter vid inspektionerna och antalet anmärkningar vid aktgranskningen.
- Variationerna i antalet genomförda inspektioner och antalet granskade akter tycks inte kunna förklaras av länsstyrelsernas tillgång på resurser.
- Antalet anmärkningar i akterna är fortfarande omfattande, även i den begränsade inventering av inspektionsprotokoll som har genomförts i denna uppföljande granskning.
- Åtgärder vid misstankar om missförhållanden används sparsamt, såsom initiativ till entledigande av överförmyndare och anmälan till polis eller åklagare.

4 Regeringens styrning och uppföljning

Den andra frågan att besvara i denna uppföljande granskning är om regeringen har förändrat sin styrning och uppföljning av denna tillsyn och om förändringarna har bidragit till att komma till rätta med problemen med samordning och uppföljning.

I 2006 års granskning konstaterades att regeringen inte hade fångat upp de problem som fanns hos överförmyndarna och länsstyrelsernas tillsyn av denna verksamhet och inte heller återrapporterat till riksdagen. Regeringen hade inte heller givit länsstyrelserna i uppgift att samordna tillsynen.

4.1 Initiativ till ändrad reglering

Sedan 2006 års granskning har regeringen tagit flera initiativ till ändrad reglering av förmynderskapsfunktionen.

I oktober 2007 fattade regeringen beslut om ändringar i förmynderskapsförordningen.¹⁰⁷ Syftet var att stärka länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna. Förändringarna – som trädde i kraft den 1 januari 2008 – finns beskrivna i inledningen till kapitel 3.

Våren 2008 lade regeringen fram ytterligare förslag om förändringar i länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna i en proposition om förmynderskapsrättsliga frågor.¹⁰⁸ Propositionen baserades såväl på slutbetänkandet från Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare som på Riksrevisionens granskning 2006. Regeringen föreslog där bland annat ändringar av föräldrabalkens reglering av förmynderskapsrättsliga frågor. Enligt förslaget skulle länsstyrelsernas tillsyn vidgas till att även omfatta råd för att stödja en enhetlig rättstillämpning och se till att utbildningen av överförmyndare var tillfredsställande.

Hösten 2008 biföll riksdagen den ovan nämnda propositionen och den ändrade regleringen trädde i kraft den 1 januari 2009.¹⁰⁹ I anslutning till riksdagsbehandlingen framhöll civilutskottet bland annat följande:¹¹⁰

¹⁰⁷ Förordning (2007:743) om ändring i förmynderskapsförordningen (1995:379).

¹⁰⁸ Prop. 2007/08:150 *Förmynderskapsrättsliga frågor*.

¹⁰⁹ 19 kap. 17 § föräldrabalken (1949:381).

¹¹⁰ Bet. 2008/09:CU2.

- Länsstyrelsens granskande och korrigerande innebörd skulle kompletteras med en rådgivande funktion i förhållande till överförmyndarna och deras tjänstemän.
- Ansvaret för att utbilda överförmyndarna borde – liksom dittills – ligga på kommunen, medan länsstyrelserna borde bistå med råd och uppföljning av att utbildningen kommer till stånd.
- Länsstyrelserna borde stödja kommunens eget arbete med att uppnå en effektiv organisation för överförmyndarna.

Som framgår av kapitel 3 har förändringar inträffat i länsstyrelsernas tillsyn som till viss del kan hänföras till förmynderskapsförordningens förändringar. (se inledningen till avsnitt 3).

Stora variationer i länsstyrelsernas anmärkningsfrekvens förekommer nu liksom vid föregående granskning i anslutning till länsstyrelsernas aktgranskning. Denna iakttagelse är av principiell vikt. Länsstyrelserna anger genomgående brister vid aktgranskningen som den väsentliga grunden såväl för prioriteringar inom tillsynen som för bedömningar av olämpliga överförmyndare. Den länsvisa variationen av anmärkningsfrekvens är samtidigt betydande.

Länsstyrelserna har fått en vidgad roll i och med att tillsynen av överförmyndare även ska omfatta en rådgivande funktion. Avsikten är att stödja överförmyndarna för att främja en enhetlig rättstillämpning. Råden ska inriktas på överförmyndarnas utbildning och organisationen av deras verksamhet. Denna förändring har ännu bara varit i kraft i mindre än ett år. Det är därför oklart i vilken mån förändringen får avsedd effekt.

4.2 Övriga initiativ

Sedan 2006 års granskning av tillsynen av överförmyndare har frågor om samordning och tillsyn aktualiserats i beredningen av olika frågor.

En proposition om förvaltningspolitiska frågor är planerad att överlämnas till riksdagen i början av 2010. Frågor kring länsstyrelsernas tillsynsroll kommer att behandlas där.

En skrivelse till riksdagen om tillsyn håller också på att beredas. Skrivelsen ska behandla grundläggande frågor om en utvecklad tillsyn och ta upp delar av både Tillsynsutredningens och Ansvarskommitténs förslag. Anledningen till att det ska bli en skrivelse och inte en proposition är att frågorna är av riktlinjekaraktär. Konkreta förslag om förändringar kommer att följa i propositioner senare.

Frågor om samordning och tillsyn har även aktualiserats i andra utredningar. I ett par fall har utredningarna även direkt bäring på tillsynen av överförmyndare.

Regeringen har nyligen tillsatt en utredning för att se över statlig, regional förvaltning m.m.¹¹¹ En utredare ska ge förslag på hur den statliga, regionala förvaltningen kan bli tydligare, mer samordnad och ändamålsenlig. Utredaren ska bland annat se över på vilket sätt som länsstyrelsernas roll som regional samordnare av statlig tillsyn kan vidareutvecklas. Utredningen ska avrapporteras senast den 21 december 2012.

Den så kallade ärendeutredningen föreslog i sitt slutbetänkande att beslut om anordnande, omprövning och upphörande av godmanskap flyttas från tingsrätten till överförmyndaren.¹¹² Den huvudsakliga förändringen gäller ärenden där den enskilde ansöker om anordnande av godmanskap eller samtycker till att sådant anordnas. Enligt förslaget ska överförmyndaren även pröva ärenden där den enskilde begär att godmanskapet ska omprövas eller upphöra. Ärendeutredningens förslag avses bli en lagrådsremiss våren 2010 och därefter en proposition till riksdagen.

En utredning om länsstyrelsernas tillsyn avrapporterades till regeringen i februari 2009.¹¹³ Utredningen lägger fram olika förslag för att stärka länsstyrelsernas tillsyn. Ett förslag rör koncerntänkande och koncentration av tillsynen till färre länsstyrelser inom fem områden. Ett av dessa områden är tillsynen av överförmyndare. Med hänvisning till den granskning av tillsynen av överförmyndare som Riksrevisionen presenterade 2006 framhåller utredningen också behovet av att denna tillsyn ses över i särskild ordning. Enligt utredningen räcker det inte med enbart förbättringar av tillsynen. Regeringen har i budgetpropositionen för 2010 aviserat att denna utredning kommer att överlämnats till den ovan nämnda, nyligen tillsatta utredningen om en översyn av statlig och kommunal förvaltning m.m.

Regeringen har för avsikt att i länsstyrelsernas regleringsbrev för 2010 ge länsstyrelserna ett uppdrag som syftar till att följa upp vilka effekter regeringens proposition 2007/08:150 och tidigare nämnda ändringar i regelverket fått för länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare och överförmyndarnämnder. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 30 juni 2010.

¹¹¹ Dir. 2009:62.

¹¹² SOU 2007:65 *Domstolarnas handläggning av ärenden*.

¹¹³ *Länsstyrelsernas tillsyn – dagsläge, möjliga förbättringar, framtidsutsikter*, redovisning av ett regeringsuppdrag, Fi2008/3093.

4.3 Sammanfattande iakttagelser

Sedan den föregående granskningen 2006 har regeringen tagit flera initiativ till förändrad reglering i föräldrabalken och förmynderskapsförordningen för att stärka tillsynen av överförmyndarna. Frågorna om styrning och samordning av denna tillsyn har varit aktuella i olika utredningar men har ännu inte satt spår i den operativa verksamheten. Regeringen har dock för avsikt att ta ett initiativ till uppföljning inom området i 2010 års regleringsbrev till länsstyrelserna.

5 Förändringar i överförmyndarnas verksamhet

I 2006 års granskning konstaterade Riksrevisionen *omfattande brister i överförmyndarnas egen verksamhet*. Problemen var hänförliga till omfattningen av fel i de akter länsstyrelserna granskade. Problemen var också hänförliga till JO:s kritik under en följd av år, såsom skillnader i överförmyndarnas kompetens och en mycket skiftande kvalitet i deras verksamhet. Problemen, som delvis bedömdes vara en följd av bristerna i länsstyrelsernas tillsyn, medförde ökade risker för rättsförluster för huvudmännen. Vidare konstaterades en tilltagande volym i överförmyndarnas verksamhet, särskilt i fråga om svårare ärenden.

Förändringar i verksamhetens omfattning och karaktär kan ha återverkningar på förutsättningarna för tillsyn. I detta kapitel återges därför översiktligt förändringarna i överförmyndarnas verksamhet sedan föregående granskning.

5.1 Verksamheten och dess omfattning

5.1.1 Rikstäckande uppgifter saknas efter 2004

En fortlöpande uppföljning av överförmyndarnas verksamhet saknas på rikstäckande nivå. Föreningen Sveriges Överförmyndare (FSÖ) ser detta som ett problem och driver på olika sätt frågan om att synliggöra överförmyndarna, såväl statistiskt som opinionsmässigt.

Som framgår av avsnitt 3.5.1 har en del länsstyrelser börjat använda en mall för årsredogörelse som överförmyndarna ska fylla i.¹¹⁴ Mallen skickas ut i anslutning till inspektionerna. Ett försök att sammanställa första årets material, 2006, visade dock på så omfattande kvalitetsbrister att en närmare sammanställning inte bedömdes vara meningsfull att göra. (Se avsnitt 3.5.1.)

För att få ett ändamålsenligt underlag för revisionens bedömningar riktades i den föregående granskningen en enkät till landets överförmyndare. Frågorna handlade i huvudsak om verksamhetens resurser samt om verksamhetens omfattning och utveckling 2004 med viss jämförbarhet för 2000.

¹¹⁴ Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne, Västerbotten och Norrbotten.

Resurserna

Uppgifter om överförmyndarnas resurser för sin verksamhet 2000 respektive 2004 framgår av tabell 5.1.

Tabell 5.1 Årsarbetskrafter hos landets överförmyndare 2000 – 2004

	Antal årsarbetskrafter		Förändring i procent
	År 2000	År 2004	
Förtroendevalda	123	128	4 %
Kommunala tjänstemän	219	258	18 %
Totala resurser	342	386	13 %

Källa: Enkät angående tillsynen av överförmyndare i kommunerna, Statisticon AB 2005.

Volymökningen av överförmyndarnas resurser mellan 2000 och 2004 bestod således i huvudsak av tjänstemän. Samtidigt visade samma inventering att fortfarande 2004 hade endast en av tre överförmyndare anställda tjänstemän för sin verksamhet. Vidare bestod en av tre överförmyndare 2004 av en nämnd. Omfattningen av nämnder var densamma 2000.

Ställföreträdarskapen

Överförmyndarnas verksamhet omfattade i slutet av 2004 närmare 90 000 beslut om ställföreträdarskap. Fördelningen på olika typer av ställföreträdarskap framgår av tabell 5.2.

Tabell 5.2 Antalet ställföreträdarskap 2004 fördelat på olika kategorier

Föräldra- förvaltningar	Anordnade förmynderskap	Godmanskap Hälsoskäl	Övriga	Förval- tarskap	Totalt antal ställföreträdarskap
18 863	2 156	56 145	4 736	6 258	88 158

Källa: Enkät angående tillsynen av överförmyndare i kommunerna, Statisticon AB 2005.

Godmanskap av hälsoskäl var den klart dominerande kategorin 2004. Möjligheter att jämföra med förhållandena 2000 fanns enbart för antalet godmanskap och antalet förvaltarskap, som detta år var 51 398 respektive 4 784.¹¹⁵ Under perioden 2000 till 2004 hade godmanskapen därmed ökat med 9 procent. Förvaltarskapen hade emellertid ökat mer än tre gånger så mycket, med 30 procent.

¹¹⁵ Dessa uppgifter för 2000 hade tagits fram av dåvarande Svenska Kommunförbundet.

5.1.2 Förändringar efter 2004

Förtätning av verksamheten

Hälften av länsstyrelserna framhåller olika former av förtätning av överförmyndarnas verksamhet som viktiga förändringar under de senaste åren.¹¹⁶ Det handlar om gemensamma kommunkanslier eller fler överförmyndarnämnder eller både och. I en del fall har överförmyndare från olika kommuner även gått ihop i en gemensam nämnd, ibland även över länsgränser.

Generellt ser tjänstemännen på länsstyrelserna positivt på denna utveckling. Man framhåller att parallellt med denna förtätning har det blivit mer satsningar på utbildning och höjd kompetens. En länsstyrelse framhåller även att tillsynen kan bli effektivare med gemensamma kommunkanslier. Besök på ett kansli kan omfatta flera överförmyndare.¹¹⁷

Ökad volym

Det saknas uppgifter för att i siffror fastställa den faktiska utvecklingen av överförmyndarnas verksamhet efter 2004. Ett visst mönster framträder dock i informationen som hämtats från våra intervjuer med länsstyrelsernas tillsynsansvariga för överförmyndare, uppgifter från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt FSÖ.

Länsstyrelsernas tillsynsansvariga fick frågan om väsentliga förändringar inom överförmyndarnas verksamhet under de tre senaste åren. Nästan hälften av länsstyrelserna ser en mer eller mindre ökad verksamhetsvolym som en framträdande förändring.¹¹⁸ Främst framhåller man ökningen av de svårare fallen, de så kallade dubbeldiagnoserna. Termen används för personer med såväl en eller flera psykiatriska diagnoser som missbruksproblem. Även företrädare för FSÖ framhåller den kraftiga ökningen av framför allt svårare fall och ger olika förklaringar.

Ytterligare en del av den ökade volymen i överförmyndarnas verksamhet kan förklaras av en ökad andel äldre i befolkningen och en ändring i föräldrabalken med sänkt beloppsgräns för kravet på en ekonomisk redovisning till överförmyndaren.

En annan förklaring är ett ökande antal ensamkommande flyktingbarn. För dessa barn ska en god man förordnas så snart det är möjligt efter ankomsten till Sverige.¹¹⁹ Gruppen nära nog fördubblades under perioden

¹¹⁶ Länsstyrelserna i Stockholm, Södermanland, Östergötland, Kronoberg, Gotland, Västra Götaland, Örebro, Västmanland, Västernorrland och Västerbotten.

¹¹⁷ Länsstyrelsen i Västra Götaland.

¹¹⁸ Länsstyrelserna i Stockholm, Uppsala, Kronoberg, Kalmar, Skåne, Västra Götaland, Värmland, Västerbotten och Norrbotten.

¹¹⁹ Lag (2005:429) om gode män för ensamkommande barn.

2006–2008 från 820 till 1 510 barn. Ökningen fortsätter. Vid utgången av det första halvåret 2009 hade 882 barn anlänt.¹²⁰ Enligt Migrationsverkets prognos i oktober 2009 kommer totalt cirka 2 400 barn att anlända till Sverige under 2009.¹²¹

5.2 Indikationer om problem

Indikationer om problem med överförmyndarnas verksamhet har främst framträtt i fråga om rekrytering av ställföreträdare och i fråga om en ökande mängd anmälningar till JO och länsstyrelser.

5.2.1 Rekrytering av ställföreträdare

Ökad komplexitet

Redan under perioden 2000–2004 framträder den kraftiga ökningen av förvaltarskapsärenden. För överförmyndarna är dessa ärenden ofta de svåraste och mest komplexa att hantera. Verksamhetens svårighetsgrad ökar. Trenden med en ökande mängd förvaltarskap har fortsatt. SKL genomförde hösten 2009 en inventering av ställföreträdarskapen. Inventeringen omfattar 169 kommuner, det vill säga knappt 60 procent av landets överförmyndare. I denna inventering uppgår det totala antalet förvaltarskap till 6 381, det vill säga fler än det totala antalet förvaltarskap i landets samtliga kommuner 2004.¹²²

Företrädare för FSÖ ger olika förklaringar till ett växande antal svårare ärenden.¹²³ Detta kan bland annat förklaras av ett ökat antal personer med så kallade dubbeldiagnoser.

Rekryteringssvårigheter och förvaltarenheter

Flertalet länsstyrelser¹²⁴ anger att länets överförmyndare har större eller mindre svårigheter med att rekrytera ställföreträdare, särskilt för de svårare fallen. Svårigheterna är inte helt utan fog. Enligt en hovrättsdom från 2005 är stor risk för att bli utsatt för våld inte skäl för att låta förvaltarskapet upphöra.¹²⁵

¹²⁰ Uppgifter från Migrationsverkets webbplats 2009-11-25.

¹²¹ Migrationsverkets webbplats 30 oktober 2009.

¹²² Statistik från en inventering av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

¹²³ Minnesanteckningar från en intervju med Siv Palmgren (ordförande) och Anette Strömblad (vice ordförande) i Föreningen Sveriges Överförmyndare (FSÖ).

¹²⁴ Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanland, Östergötland, Kronoberg, Skåne, Halland, Västra Götaland, Värmland, Örebro, Dalarna, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten.

¹²⁵ Beslut 2005-10-14 från Hovrätten i övre Norrland, mål nr ÖÅ 506-05 och ÖÅ 540-05.

Om en huvudman har psykiska problem eller andra komplexa problem får ställföreträdaren inte alltid veta detta i förväg. Det kan då bli problematiskt att ställföreträdaren inte kan bli entledigad innan det finns en ny ställföreträdare.¹²⁶ Detta kan enligt Godmansföreningen bidra till rekryteringsproblem.¹²⁷

För att möta problemen med att rekrytera förvaltare för svårare fall har så kallade förvaltarenheter inrättats i ett antal kommuner. Den totala förekomsten är inte närmare känd. Men Riksrevisionen har identifierat sju kommuner med förvaltarenheter.¹²⁸ I dessa fall är förvaltarna inte längre – som föräldrabalken föreskriver – frivilligarbetare. Tingsrätten förordnar förvaltarna på vanligt sätt, i många fall – av allt att döma – utan vetskap om att de förordnade förvaltarna ska anställas av kommunen.¹²⁹ Förvaltarna anställs enligt kommunala avtal av särskilt inrättade enheter i kommunen. Det genomsnittliga antalet huvudmän per ställföreträdare som var knutna till de studerade förvaltarenheterna varierade från 18 till cirka 40 huvudmän per heltid förvaltare. (Se bilaga 7.)

Förvaltarenheterna förekommer i kommuner av olika storlek och är lite olika placerade i kommunerna. Det vanliga är att överförmyndarna svarar för tillsynen av förvaltarna medan enheterna i flera fall lyder under socialförvaltningen.

Kritiken mot förvaltarenheter handlar bland annat om i vilken mån inrättandet av enheterna är i överensstämmelse med främst kommunallagen och föräldrabalken. Men kritiken är även av mer principiellt slag om enheternas ändamålsenlighet. Förvaltaren kan hamna i en jävsliknande situation om hon eller han ska företräda sin huvudman gentemot sin egen arbetsgivare, till exempel socialförvaltningen.

Inom FSÖ är man kritisk till förvaltarenheter. Främst hänvisar man till att de saknar lagligt stöd och att de kan leda till lojalitetsproblem mellan ställföreträdaren och kommunen. SKL är av samma uppfattning.

JO har däremot uttalat sig positivt om förvaltarenheter. JO:s uppfattning är att de som arbetar som professionella förvaltare på förvaltarenheter fortfarande ägnar sig åt frivilligarbete. Med hänvisning till detta ser JO exemplet med förvaltarenheter som efterföljansvärt i fall där det i princip annars är omöjligt att finna en lämplig person för uppdraget.¹³⁰

¹²⁶ 11 kap. 19 § 2 stycket föräldrabalken (1949:38).

¹²⁷ Minnesanteckningar från en intervju med Kerstin Tegnér, ordförande i Riksförbundet för gode män och förvaltare.

¹²⁸ De kommuner som Riksrevisionen känner till har förvaltarenheter är Göteborg, Jönköping, Sollentuna, Umeå, Skellefteå, Hultsfred och Västervik.

¹²⁹ Minnesanteckningar från telefonsamtal med tingsrätterna i Göteborg, Jönköping och Umeå.

¹³⁰ JO:s beslut 2009-06-18, dnr 1255-2008.

Förvaltarenheternas funktion rör ställföreträdare, vilka lyder under överförmyndarnas men däremot inte länsstyrelsernas tillsynsmandat. Av de fem länsstyrelser som är berörda av förvaltarenheter är dock fyra positiva¹³¹ och en mer neutral.¹³² De som är positiva menar att enheterna fungerar bra och ser dem som en nödvändig utveckling med de ökade problemen med att rekrytera ställföreträdare till svårare fall. I en kommun bistår förvaltarenheten även grannkommunernas överförmyndare.¹³³ Den länsstyrelse som är mer neutral framhåller också problem som kan uppstå när den anställde förvaltaren byter jobb om ingen ersättare finns. Här finns dock erfarenheter av motsatt slag, det vill säga att förvaltare som slutar tar med sig sina huvudmän, vilket kan leda till sämre ekonomi för enheten om underlaget för fasta kostnader minskar.¹³⁴ Ingen av landets länsstyrelser har i sina årsredovisningar för 2008 uppmärksammat regeringen på förekomsten av förvaltarenheter.¹³⁵

Diskussioner om utredningsförfarandet

Diskussioner har uppstått om uppgiftsfördelningen mellan tingsrätt och överförmyndare i fråga om förfaringssättet vid rekrytering av och utredning om god man. Tingsrätten beslutar om anordnande av förvaltare eller god man och beslutar då även om förordnande av en person för uppdraget. Enligt 12 § lagen (1996:242) om domstolsärenden svarar tingsrätten då även för att ärendet är tillräckligt berett, inklusive rekrytering av en person för uppdraget.

Tingsrätten ska begära in ett yttrande från bland annat överförmyndaren. I praktiken har i många fall överförmyndaren – som ofta får ansökan före tingsrätten – skött utredningen, inklusive rekryteringen av en ställföreträdare. Mot detta förfarande finns invändningar. En invändning är att den rättsliga grunden är tveksam. Andra invändningar handlar om den intressekonflikt som kan uppstå för en överförmyndare som ska rekrytera den ställföreträdare som myndigheten sedan ska utöva tillsyn över.

FSÖ ser dock en fördel i att överförmyndaren svarar för utredningen. Detta är att överförmyndaren kan börja arbeta direkt när ansökan kommer in, utan att invänta tingsrättens begäran om yttrande. SKL är av motsatt uppfattning med hänvisning till att utredningsskyldigheten alltid ligger på den beslutande myndigheten enligt den så kallade officialprincipen.¹³⁶

¹³¹ Länsstyrelserna i Jönköping, Kalmar, Västra Götaland och Västerbotten.

¹³² Länsstyrelsen i Stockholm.

¹³³ Förvaltarenheten i Göteborg, Västra Götalands län.

¹³⁴ Minnesanteckningar från en telefonintervju med förvaltarenheten i Göteborg.

¹³⁵ I årsredovisningen för 2007 har 17 länsstyrelser inte uppmärksammat regeringen på förekomsten av förvaltarenheter i länet. För fyra länsstyrelser saknas denna uppgift.

¹³⁶ Den så kallade officialprincipen innebär att huvudansvaret för att ett ärende blir tillräckligt utrett ligger på den beslutande myndigheten enligt sedvanerättslig grund. Jämför 8 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och 7 § förvaltningslagen (1986:223).

Frågan ställdes på sin spets när överförmyndaren i Gävle med hänvisning till tingsrättens formella ansvar överlämnade ett antal ärenden utan förslag till gode män till tingsrätten. Tingsrätten JO-anmälde överförmyndaren. JO konstaterade att överförmyndaren inte kunde kritiseras för att ha följt lagen.¹³⁷ I ett annat fall avslag Uppsala tingsrätt en ansökan att anordna godmanskap med hänvisning till att man inte lyckades rekrytera en ställföreträdare för uppdraget.¹³⁸

Som framgår ovan (avsnitt 4.2) har den så kallade Ärendeutredningen föreslagit att överförmyndarna tar över beslut om godmanskap i fall där den enskilde ansöker eller samtycker till detta. I ett yttrande är JO positiv till utredningens förslag. Samtidigt framhåller JO att kompetenshöjande åtgärder hos överförmyndarna är en absolut förutsättning för att genomföra förslaget.

5.2.2 JO:s ärenden om överförmyndare

Antalet inkomna klagomål och JO:s behandling av klagomålen framgår av tabell 5.3.

Tabell 5.3 Klagomål till JO perioden 2005/06–2008/09 som rör överförmyndare

År	Inkomna klagomål		Utredda klagomål		Uttalad kritik	
	Antal	Procent av inkomna	Antal	Procent av utredda	Antal	Procent av utredda
2005/06	45	58 %	26	58 %	11	42 %
2006/07	52	52 %	27	52 %	2	7 %
2007/08	53	57 %	30	57 %	4	13 %
2008/09	63	56 %	35	56 %	9	26 %

Källa: JO:s ämbetsberättelser 2006/07–2008/09 och muntliga uppgifter från JO.

Uppgifterna i tabellen visar en ökande trend av antalet inkomna klagomål rörande överförmyndarärenden under den senaste fyraårsperioden. Andelen utredda klagomål har legat över hälften, medan andelen utredda ärenden med uttalad kritik har varierat något. Enligt JO kan uppmärksamhet i medierna vara en förklaring till variationer i klagomålsfrekvensen. En förklaring till variationer i kritikfrekvensen och ibland även en minskad kritikfrekvens är, enligt JO, att klagomålen och problemen kan avse ställföreträdaren, som inte står under JO:s tillsyn.

Två saker utmärker klagomål som rör överförmyndarna, enligt JO:s uppfattning. Dels är ärendena inte så många, dels leder de till kritik i fler fall än inom andra områden. Utredningsfrekvensen är ungefär densamma

¹³⁷ JO:s beslut 2008-05-15, dnr 3903-2006.

¹³⁸ Uppsala tingsrätt, beslut 2006-03-07: Anordnande av godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken. Mål nr Å195-06.

som för andra ärendetyper, det vill säga ungefär hälften av ärendena brukar avskrivas.

JO tar även egna initiativ till utredningar, vilket förekommit i totalt 21 fall som rör överförmyndarärenden under den senaste treårsperioden. I dessa fall är kritikfrekvensen avsevärt högre och ligger på 82 procent under det första året samt 100 procent under de två därpå följande åren.

JO lämnar kritik i fyra nivåer: kan inte undgå kritik, kritik, allvarlig kritik eller mycket allvarlig kritik. Kritiken i överförmyndarärenden under de senaste tre åren rör i två fall länsstyrelser och i övriga fall överförmyndare. Kritikens fördelning framgår av tabell 5.4.

Tabell 5.4 Antalet beslut med kritik från JO i överförmyndarärenden 2006–2008

Kritik mot överförmyndare			Kritik mot länsstyrelser	
Kritik	Allvarlig kritik	Mycket allvarlig kritik	Kan inte undgå kritik ¹³⁹	Kritik
16	6	5	1	1

Källa: JO:s webbplats, JO-beslut.

Den lägsta graden av kritik dominerar i överförmyndarärenden under den gångna treårsperioden. Men JO har också i flera fall lämnat den allvarligaste graden av kritik mot överförmyndare.

5.2.3 Anmälningar till länsstyrelserna

Under perioden 2004–2008 fördubblades antalet anmälningar till länsstyrelserna i överförmyndarärenden från 88 till 168 anmälningar. I oktober 2009 hade länsstyrelserna fattat beslut i 133 av de 168 anmälningar som kom in 2008. Besluten redovisas i tabell 5.5.

Tabell 5.5 Länsstyrelsernas beslut i anmälningsärenden som avser överförmyndare 2004 respektive 2008

År	Inkomna anmälningar	Beslutade ärenden	Kritikfrekvens
2004	88	88	20 %
2008	168	133	17 %

Tabellen visar att en kraftigt ökad anmälningsfrekvens vid länsstyrelsernas behandling har resulterat i en något minskad kritikfrekvens. Länsstyrelsernas förklaringar till dessa förhållanden är främst att medial uppmärksamhet har bidragit till att överförmyndarnas verksamhet och även länsstyrelsernas tillsynsroll har blivit mer synlig.¹⁴⁰ (Se för övrigt bilaga 8.)

¹³⁹ Kritiken avser Länsstyrelsen i Stockholm som 2009 lämnade felaktiga upplysningar i ett ärende om föräldraförvaltning.

¹⁴⁰ Länsstyrelserna i Västra Götaland, Stockholm, Norrbotten och Värmland.

5.3 Sammanfattande iakttagelser

Även om löpande data saknas för att närmare följa utvecklingen av överförmyndarnas verksamhet finns flera indikationer om en tilltagande omfattning, främst av de svårare fallen.

Det finns också flera indikationer på att överförmyndarsystemet alltmer utmanas från olika håll. Utöver expansionen av de svårare fallen – och delvis som en följd av denna – finns flera exempel på tilltagande problem i överförmyndarnas verksamhet. Ett exempel är varierande svårigheter att rekrytera ställföreträdare, särskilt förvaltare. Ett annat exempel är diskussioner om uppgiftsfördelningen mellan tingsrätterna och överförmyndarna i fråga om beredning av ärenden för beslut om ställföreträdare. Dessa diskussioner rör såväl den rättsliga grunden som risker för intressekonflikter. Ett tredje exempel är framväxten av förvaltarenheter. Även dessa diskussioner rör såväl den rättsliga grunden som risker för intressekonflikter. Ett fjärde exempel är ett växande antal klagomål hos JO och anmälningsärenden hos länsstyrelserna.

6 Slutsatser och rekommendationer

Överförmyndarnas verksamhet är myndighetsutövning mot enskilda. I den granskning av länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare som avslutades 2006 framhöll Riksrevisionen att länsstyrelsernas tillsyn därför måste motverka rättsförluster för den enskilde. Lika fall ska behandlas lika. I granskningen konstaterades dock att tillsynen av överförmyndarna inte var nationellt samordnad. Variationerna handlade framför allt om centrala frågor som identifieringen av problem vid aktgranskningen och bedömningen av överförmyndarnas lämplighet för sitt uppdrag.

Riksrevisionen har nu genomfört en uppföljande granskning av länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare samt regeringens styrning och uppföljning inom området.

Syftet med den nu genomförda granskningen har varit att följa upp i vilken utsträckning beslutade förändringar har lett till åtgärder som löser de problem som uppmärksammades vid föregående granskning av Riksrevisionen och dess styrelse. Två frågor skulle besvaras:

1. Har länsstyrelserna omsatt beslutade förändringar i sin tillsyn och är förändringarna ändamålsenliga för att komma till rätta med uppdragade problem?
2. Har regeringen förändrat sin styrning och uppföljning av denna tillsyn och har förändringarna bidragit till att komma till rätta med problemen med samordning och uppföljning?

Ett syfte har även varit att följa upp förändringar i överförmyndarnas verksamhet som kan inverka på förutsättningarna för länsstyrelsernas tillsyn samt regeringens styrning och uppföljning av denna.

Vägledande för bedömningarna i den nu aktuella granskningen har varit

- regeringsformens krav på likabehandling och rättssäkerhet för den enskilde
- regleringen inom området, i främst föräldrabalken och förmynderskapsförordningen
- krav på regeringen att styra och följa upp verksamheten, enligt bland annat regeringsformen och budgetlagen.

I det följande besvaras och kommenteras revisionsfrågorna om länsstyrelsernas tillsyn samt regeringens styrning och uppföljning. Även utvecklingen av överförmyndarnas verksamhet kommenteras. Slutligen presenterar Riksrevisionen sina rekommendationer för att fortsatt komma tillrätta med iakttagna problem.

6.1 Mer resurser och tätare insatser

Jämfört med 2006 års granskning visar denna granskning att länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare generellt har fått utökade resurser från 4,5 till 6,6 årsarbetskrafter. Skillnaderna mellan de enskilda länsstyrelserna är dock betydande med en variation från i genomsnitt 0,78 dagar till 17 dagar per överförmyndare i länet. Överlag har antalet genomförda inspektioner liksom antalet granskade akter vid varje inspektion ökat. Förbättringar framträder även av länsstyrelsernas dokumentation och återkopplingen av tillsynens resultat samt bevakningen av rättsfall.

Sammantaget indikerar dock resultatet av Riksrevisionens granskning att hittillsvarande insatser för att komma till rätta med problemen med länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna inte har varit tillräckliga. Granskningen visar att problemen inte i första hand är en fråga om mer eller mindre resurser till denna tillsyn.

6.2 Indikationer om en ineffektiv tillsyn

De problem som uppmärksammades i 2006 års granskning synes i stor utsträckning kvarstå. Förekomsten av anmärkningar vid länsstyrelsernas granskning av akter är fortsatt omfattande. Liksom vid föregående granskning framträder även i denna granskning stora variationer mellan länen. Sammantaget tyder detta på fortsatta problem såväl i överförmyndarnas verksamhet som i länsstyrelsernas tillsyn av denna.

6.2.1 Förekomsten av anmärkningar

Granskningen visar indikationer på att förekomsten av anmärkningar vid länsstyrelsernas aktgranskning fortfarande är omfattande. Förekomsten av anmärkningar indikerar brister i överförmyndarnas verksamhet som kan medföra rättsförluster för de huvudmän vars intressen verksamheten är till för att skydda. Riksrevisionen menar att förekomsten av anmärkningar väcker allvarliga frågor.

6.2.2 *Indikationer om varierande bedömningsgrunder*

Förekomsten av anmärkningar vid aktgranskningar anges av länsstyrelserna själva vara en central fråga i tillsynen av överförmyndare. Enligt länsstyrelserna är detta den viktigaste grunden för att prioritera frekvensen av inspektioner mellan olika överförmyndare. Anmärkningsfrekvensen anges även vara den viktigaste grunden för att identifiera olämpliga överförmyndare. De stora länsvisa variationerna i anmärkningsfrekvens väcker dock frågor om hur användbart detta mått faktiskt är när det gäller länsstyrelsernas identifiering av risker i överförmyndarnas verksamhet.

Det är rimligt att kompetensen kan variera mellan enskilda överförmyndare. Dessa är förtroendevalda och formella kompetenskrav saknas. Riksrevisionen ifrågasätter dock att överförmyndarnas kompetens och skicklighet skulle vara så olika fördelad mellan länen som länsstyrelsernas anmärkningsfrekvens indikerar. Enligt Riksrevisionen indikerar i stället dessa variationer att även andra förklaringar måste sökas. En sådan förklaring är att länsstyrelserna vid sin aktgranskning tillämpar varierande bedömningsgrunder. Tillsynen är då inte nationellt samordnad och kravet på att lika fall ska behandlas lika riskerar att åsidosättas.

En nära nog fördubblad frekvens av länsstyrelsernas inspektioner hos överförmyndarna synes inte heller ha inverkat på problemet med länsvisa variationer i anmärkningsfrekvens. Däremot har de ökade resurserna följts av att totalt sett fler akter granskas. Variationerna mellan länen i fråga om antalet granskade akter har samtidigt också ökat.

6.3 **Ökade påfrestningar i överförmyndarnas verksamhet**

Granskningen 2006 visade på en omfattande verksamhet och även på omfattande problem med såväl överförmyndarnas verksamhet som tillsynen av denna. Trots detta finns nära fyra år senare fortfarande ingen form av löpande data för att följa den fortsatta utvecklingen av överförmyndarnas verksamhet. Flera indikationer om problem till följd av ökade påfrestningar framträder dock.

6.3.1 *Indikationer om fortsatt ökad volym och växande svårighetsgrad*

Redan i Riksrevisionens granskning 2006 framträdde en expansion, främst i fråga om ökat antal förvaltarskap. Det finns flera indikationer om att denna expansion fortsätter. Expansionen innebär bland annat att nya grupper med ny och alltmer komplex problematik tillförs överförmyndarnas verksamhet. Ett exempel på expansionen är det kraftigt växande antalet ensamkommande flyktingbarn. Ett annat exempel är de så kallad dubbeldiagnoserna inom

psykiatrin. Därmed utsätts överförmyndarnas verksamhet för utmaningar som blivit allt svårare att hantera inom ramen för systemets reglering och konstruktion.

6.3.2 *Utmaningar inom överförmyndarnas verksamhet*

Expansionen och en ökande svårighetsgrad i överförmyndarnas verksamhet leder till utmaningar när nya grupper och förändrade krav ska mötas inom ramen för det befintliga systemet. Överförmyndarna hanterar denna situation med att i varierande grad tillämpa lösningar som i flera fall är omdiskuterade i förhållande till verksamhetens reglering och formella konstruktion.

Ett exempel är diskussioner om uppgiftsfördelningen mellan tingsrätter och överförmyndare vid rekrytering av ställföreträdare, främst till de alltmer frekventa och svåra fallen av förvaltarskap. Formellt ligger utrednings- och därmed även rekryteringsansvaret hos de tingsrätter som svarar för besluten. I praktiken sköter dock ofta överförmyndarna rekrytering inför beslut om ställföreträdare. Förutom att den formella grunden för detta är tveksam finns olika uppfattningar om det ändamålsenliga i detta förfarande. En lösning där överförmyndaren svarar för att först rekrytera och därefter att utöva tillsyn över ställföreträdare innebär en risk för intressekonflikter för överförmyndaren som ytterst riskerar medföra att huvudmännens intressen åsidosätts.

Ett annat exempel är inrättandet av förvaltarenheter. Dessa innebär att den lagstadgade principen om frivilligarbete frångås. Efter att tingsrätten har anordnat ett förvaltarskap och förordnat en förvaltare anställs denne i stället av kommunen. Den rättsliga grunden är omdiskuterad även i dessa fall. Därutöver finns en risk för intressekonflikter i de fall ställföreträdaren ska företräda sin huvudman gentemot sin uppdragsgivare inom kommunen. Förekomsten av förvaltarenheter kan ses som en indikation på problem inom överförmyndarnas verksamhet.

Riksrevisionen konstaterar även att frekvensen av klagomål sedan föregående granskning har ökat i överförmyndarnas verksamhet såväl till länsstyrelserna som till JO. Det är oklart i vilken mån detta enbart bör ses som en effekt av större uppmärksamhet från medierna och i vilken mån det också är ett uttryck för en mer eller mindre berättigad kritik från huvudmännen och deras anhöriga. Här kan även finnas ett samband.

Klagomål som rör relationen mellan huvudmännen och deras ställföreträdare rör också ett frivilligarbete som ligger utanför de statliga tillsynsmyndigheternas granskningsmandat. I sådana fall leder klagomål och anmälningar inte till kritik från statliga tillsynsmyndigheter. Riksrevisionen menar emellertid att ett växande antal klagomål i sig bör ses som en problemindikation att ta på allvar.

6.4 Behov av mer ändamålsenliga insatser från regeringen

Sedan föregående granskning har regeringen tagit flera initiativ till beslut om förändrad reglering av tillsynen av överförmyndare i både föräldrabalken och förmynderskapsförordningen. Samtliga initiativ är inriktade på en ändrad reglering i avsikt att stärka länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare. Utöver detta har (som framgår av avsnitt 4.1) länsstyrelsernas tillsynsroll från och med den 1 januari 2009 vidgats till att även omfatta rådgivning om bland annat utbildning i förhållande till överförmyndarna och deras tjänstemän.

Regeringen har emellertid inte tillräckligt uppmärksammat och hanterat behovet av frågor om en stärkt bevakning av likabehandling och rättssäkerhet för den enskilde. Till exempel har initiativ till att samordna tillsynen uteblivit.

Sedan föregående granskning har regeringen inte tagit initiativ till att förbättra sin insyn i och uppföljning av överförmyndarnas verksamhet samt tillsynen av denna. Därmed har regeringen saknat en bevakning av såväl de volymmässiga förändringar som de kvalitativa problem som framträder när överförmyndarna i sin verksamhet ska möta nya grupper och nya behov. Problemen börjar bli av en sådan art och omfattning att överförmyndarna – och i praktiken även tingsrätterna – har sett sig nödsakade att i varierande utsträckning åsidosätta gällande reglering för att hitta lösningar på de situationer de ställs inför.

Riksrevisionen har erfarit att regeringen nu har för avsikt att i länsstyrelsernas regleringsbrev för 2010 ge i uppdrag till länsstyrelserna att följa upp och redovisa effekterna av de regleringsförändringar som har genomförts sedan föregående granskning.

6.5 Riksrevisionens rekommendationer

Den nu genomförda uppföljningsgranskningen tyder på att regeringens och länsstyrelsernas hittillsvarande åtgärder har varit otillräckliga för att komma till rätta med de grundläggande bristerna i länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare som framkom i föregående granskning. Riksrevisionens granskning tyder även på att lösningen på dessa problem inte kan reduceras till enbart en fråga om mer eller mindre resurser till tillsynen. För att förebygga risker för att huvudmännens rättssäkerhet och likabehandling äventyras behöver nu ytterligare åtgärder prövas.

Enligt Riksrevisionen bör åtgärder på såväl kortare som längre sikt övervägas för att komma till rätta med iakttagna problem. Åtgärderna riktar sig till såväl regeringen som länsstyrelserna.

6.5.1 Åtgärder på kortare sikt

Regeringen bör pröva olika initiativ till att förbättra överförmyndarfunktionen inom ramen för nuvarande reglering och organisation. Regeringen bör

- ta initiativ till att mer effektivt följa upp utvecklingen av överförmyndarnas verksamhet
- ta initiativ till olika möjligheter att via en ökad koncentration stärka en professionell och mer samordnad utveckling av länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna. Sådana överväganden har redan varit aktuella. Möjligheten att pröva sådana insatser med viss förtur för tillsynen av överförmyndare bör övervägas.

Länsstyrelserna bör

- ta initiativ till att överväga ett antal gemensamma bedömningsgrunder för sin aktgranskning vid inspektionerna i syfte att säkra huvudmännens rättssäkerhet och likabehandling.

6.5.2 Åtgärder på längre sikt

Regeringen bör ta initiativ till en översyn av i vilken mån den nuvarande regleringen och organisationen av överförmyndarnas verksamhet är ändamålsenlig då det gäller

- verksamhetens ökade expansion och svårighetsgrad
- rekrytering av ställföreträdare
- uppgiftsfördelningen mellan tingsrätter och överförmyndare vid rekrytering av ställföreträdare.

Källförteckning

Lagar och förordningar

Brottsbalken (1962:700)

Förmynderskapsförordningen (1995:379)

Förordning (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern

Förordning (2007:743) om ändring i förmynderskapsförordningen

Förvaltningslagen (1986:223)

Förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Föräldrabalken (1949:381)

Lag (1975:1339) om Justitiekanslerns tillsyn

Lag (1986:765) med instruktioner för Riksdagens ombudsmän

Lag (1996:242) om domstolsärenden

Lag (1996:1059) om statsbudgeten

Regeringsformen (1974:152)

Skadeståndslagen (1972:207)

Regeringens propositioner och riksdagens beslut

Betänkande 2006/07:CU4

Betänkande 2008/09:CU2

Kommittédirektiv 2009:62, *Översyn av statlig regional förvaltning m.m.*

Prop. 1973/74:142

Prop. 1974:142, *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m.m.* (bet. 1974:LU38, rskr. 1974:404)

Prop. 1987/88: 124, *God man och förvaltare*

Prop. 2007/08:150, *Förmynderskapsrättsliga frågor*

Dokument och uppgifter

Dokument från länsstyrelserna

Inspektionsprotokoll – det första och det sista inspektionsprotokollet från inspektioner av överförmyndare år 2008 samt länsstyrelsen i Jönköpings inspektionsprotokoll från inspektioner av överförmyndaren i Vetlanda kommun 1996-2008.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, *Tillsynsplan för år 2009 avseende överförmyndarverksamheten*

Länsstyrelsen i Kalmar län, *Plan för tillsyn av överförmyndarnämnder och överförmyndare i Kalmar län år 2009*

Övriga dokument:

Länsstyrelsernas tillsyn – dagsläge, möjliga förbättringar, framtidsutsikter.
Redovisning av ett regeringsuppdrag Fi 2008/3093

Länsstyrelsernas årsredovisning för år 2008

Hovrätten i övre Norrland, beslut 2005-10-14

Justitiekanslern, beslut dnr 6111-08-28

Riksdagens ombudsmän – JO

Beslut dnr 3903-2006

Beslut dnr 6294-2008

Beslut dnr 1255-2008

Ämbetsberättelser 2006/07

Ämbetsberättelser 2007/08

Ämbetsberättelser 2008/09

SOU 2004:112, *Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna*

SOU 2007:65, *Domstolarnas handläggning av ärenden*

Statisticon AB (2005) *Enkät angående tillsynen av överförmyndare i kommunerna*, Rapport 2005-10-14

Svenska Kommunförbundet (2000) *Statistik år 2000 avseende antal godmanskap och förvaltarskap*

Uppsala tingsrätt, beslut 2006-03-07, mål nr Ä 195-06

Intervjuer

Intervjuer med företrädare för länsstyrelserna

Länsstyrelsen i Stockholms län

Monica Malmqvist, telefonintervju 2009-11-12

Länsstyrelsen i Uppsala län

Gunnar Ljungqvist, telefonintervju 2009-11-11

Länsstyrelsen i Södermanlands län

Karin Bergkvist, telefonintervju 2009-11-16

Länsstyrelsen i Östergötlands län

Anne Rydell och Karin Fridell, telefonintervju 2009-11-13

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Ben Heimdal, telefonintervju 2009-11-06

Länsstyrelsen i Kronobergs län

Ann Jonasson, telefonintervju 2009-11-16

Länsstyrelsen i Kalmar län

Ingvar Linde, telefonintervju 2009-11-16

Länsstyrelsen i Gotlands län

Morten Spencer, 2009-11-13

Länsstyrelsen i Blekinge län

Bengt Almqvist, 2009-11-11

Länsstyrelsen i Skåne län

Ulf Andersson, intervju 2009-11-13

Länsstyrelsen i Hallands län

Ulf Havton, telefonintervju 2009-11-13

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Lars Schill och Ingegerd Ehrle-Linder, telefonintervju 2009-11-06

Länsstyrelsen i Värmlands län

Inger Andersson och Gith Nilsson, telefonintervju 2009-11-12

Länsstyrelsen i Örebro län

Björn Pettersson, telefonintervju 2009-11-11

Länsstyrelsen i Västmanlands län

Andreas Simon, telefonintervju 2009-11-11

Länsstyrelsen i Dalarnas län
Ulla Nilsson, telefonintervju 2009-11-12

Länsstyrelsen i Gävleborgs län
Daniel Ström och Heidi Sundgren, telefonintervju 2009-11-13

Länsstyrelsen i Västernorrlands län
Kerstin Eklund, Barbro Rohdin och Peter Ekström, telefonintervju 2009-11-12

Länsstyrelsen i Jämtlands län
Åsa Johansson, telefonintervju 2009-11-13

Länsstyrelsen i Västerbottens län
Stellan Hallberg, telefonintervju 2009-11-12

Länsstyrelsen i Norrbottens län
Mona Ejnestrand, telefonintervju 2009-11-12

Övriga intervjuer, kontakter och muntliga uppgifter

Finansdepartementet, enheten för statlig förvaltningsutveckling
Hans Mildemberger och Mats Kryhl, intervju 2009-10-13
Jonas Jahrefors, telefonintervju, 2009-10-28

Föreningen Sveriges Överförmyndare (FSÖ)
Siv Palmgren, ordförande och Anette Strömblad, vice ordförande,
intervju 2009-10-16

Göteborgs förvaltarenhet
Sina Ahmadzadeh, enhetschef, telefonintervju 2009-11-19

Göteborgs tingsrätt
Heyide Kurt, notarie, telefonsamtal 2009-11-19

Riksdagens ombudsmän – JO
Jörgen Buhre, byråchef, och Cecilia Nordenfeldt, JO, intervju 2009-10-26

Justitiedepartementet
Henrik Holmberg, intervju, 2009-11-04
Claes Svenson, Enheten för processrätt och domstolsfrågor,
telefonsamtal, 2009-11-18

Jönköpings förvaltarenhet
Maria Edlund, enhetschef socialtjänsten – ansvarig för personalfrågor på
Jönköpings förvaltarenhet 2009-11-20

Jönköpings tingsrätt

Nils Karlberg, rådmann och enhetschef, telefonsamtal 2009-11-19

Riksförbundet Gode män och Förvaltare (GMF)

Gunnar Arnoldsson, före detta ordförande, telefonintervju 2009-11-03

Rune Bohlin, styrelsemedlem, telefonintervju 2009-11-17

Kerstin Tegnér, ordförande, telefonintervju 2009-11-27

Skellefteå förvaltarehet

Kjell Norén, telefonintervju 2009-11-27

Skövde kommun

Jan Vallgren, stadsjurist och kanslichef för överförmyndarmyndigheten, telefonintervju 2009-11-24

Sollentuna förvaltarehet

Ullalena Wigholm, telefonintervju, 2009-11-26

Programredaktionen för Uppdrag granskning

Ali Fegan, journalist, 2009-11-18

Umeå förvaltarehet

Stefan Jönsson, telefonintervju, 2009-11-26

Uppsala tingsrätt

Inger Gadeborg, ärendenheten, telefonsamtal 2009-11-17

Bilaga 1: Metod

I denna bilaga följer en redovisning av de metoder som Riksrevisionen har använt sig av i syfte att besvara revisionsfrågorna i uppföljningsgranskningen av länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna.

Webbenkät

För att få en uppfattning om länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna konstruerade Riksrevisionen en webbaserad enkät med frågor om denna tillsyn. Syftet med enkäten var att få några grundläggande uppgifter om aktuella insatser inom tillsynen och hur denna hade förändrats sedan 2006.

Enkäten riktades till de tjänstemän på landets samtliga länsstyrelser som arbetar med tillsynen av överförmyndarna. Enkätfrågorna, inklusive sammanställningar av resultatet, ligger i bilaga 2 till Riksrevisionens granskningsrapport.

Intervjuer

På samtliga 21 länsstyrelser har Riksrevisionen även genomfört intervjuer med de tjänstemän som arbetar med överförmyndartillsyn. Samtliga tjänstemän har intervjuats per telefon. Resultaten från sammanställningarna av webbenkäten låg delvis till grund för att ta fram intervjufrågor.

Intervjuerna har varit strukturerade, det vill säga samma frågor har använts vid alla intervjutillfällen. Detta för att svaren ska kunna jämföras och sammanställas. Intervjufrågorna återfinns i bilaga 2.

Riksrevisionen har även genomfört intervjuer eller samtal med företrädare för bland annat Riksdagens ombudsmän (JO), Finansdepartementets enhet för statlig förvaltningsutveckling, Justitiedepartementets enhet för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt, Riksförbundet Gode män och Förvaltare (GMF), Föreningen Sveriges Överförmyndare (FSÖ), förvaltareheterna i Göteborg, Jönköping, Sollentuna, Umeå och Skellefteå samt tingsrätterna i Göteborg, Jönköping, Umeå och Uppsala.

En fullständig förteckning över personer som kontaktats i granskningen framgår av referensförteckningen.

Dokumentinventering:

Riksrevisionen har inventerat och sammanställt olika dokument från länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna. Denna inventering omfattade

- första och sista inspektionsprotokollet i varje län för 2008
- urvalskriterier för prioritering av överförmyndare
- rättsfall från tingsrätt och hovrätt
- beslut från JO och JK
- JO:s ämbetsberättelser för 2006/2007–2008/2009.

Inventeringen av inspektionsprotokoll omfattar samtliga länsstyrelsernas protokoll från tillsynsbesök hos länens överförmyndaryrmyndigheter 2008. Då två länsstyrelser endast genomfört en inspektion under året handlar det totalt om 40 stycken inspektionsprotokoll.

De inventerade protokollen är hänförliga till 14 procent av landets överförmyndare. Jämfört med 2006 års granskning är detta urval mer begränsat. Urvalet av protokoll i uppföljningsgranskningen fångar resultatet av genomförda inspektioner hos alla landets länsstyrelser 2008. Ett minsta antal av granskade akter och antal anmärkningar vid varje inspektion fångas. Däremot fångas inte den totala bredden av variationer i frekvens av granskade akter och frekvensen av anmärkningar. Detta innebär att resultatet av Riksrevisionens inventering kan innebära en underskattning av såväl variationernas omfattning som av frekvensen av anmärkningar. Däremot ger resultatet klara indikationer om främst spridningen av antalet granskade akter och antalet anmärkningar vid aktgranskningen.

Konsult

Riksrevisionen har i granskningen använt sig av Eva von Schéele, förbundsjurist med ansvar för överförmyndarfrågorna inom Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), som sakkunnig.

Bilaga 2: Enkät samt intervjufrågor till länsstyrelserna

Frågor för webbenkät med företrädare för länsstyrelserna.

Enkäten är en del i Riksrevisionens uppföljningsgranskning av länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndarna.

Webbenkät aktiverades 2009-09-29 och avslutades 2009-10-16

Ange antalet överförmyndarmyndigheter (ÖF) inom länet:

A. Inspektionsfrekvens vid länsstyrelsernas tillsyn av länets ÖF

Enligt en ändring i förmynderskapsförordningen (SFS 2007:743) som gäller från och med 1 januari 2008 ska inspektioner av ÖF genomföras varje eller – om det är befogat – vartannat år.

1. Antal ÖF inom länet som er länsstyrelse inspekterade under 2008.
2. I de fall er länsstyrelse inte inspekterade samtliga länets ÖF under 2008, fanns det inom länsstyrelsen fastställda kriterier för vilka ÖF som skulle inspekteras varje resp. vartannat år?
Om ja, är kriterierna dokumenterade?
3. Har eventuella kriterier kommunicerats med andra länsstyrelser?
Om ja, vilka länsstyrelser?

B. Redovisning av korrigerande åtgärder

Enligt en ändring i förmynderskapsförordningen som gäller från och med 1 januari 2008 kan länsstyrelsen begära redovisning av korrigerande åtgärder från ÖF.

1. Antal ÖF inom länet som under år 2008 har fått krav på återrapportering av åtgärder.
2. Var lämnade krav på återrapportering tidssatta?
3. Vad avsåg lämnade krav på återrapportering?
4. Redovisade berörda ÖF korrigerande åtgärder enligt de krav som fastställts i anslutning till inspektioner?
5. Har er länsstyrelse kommunicerat krav på korrigerande åtgärder med andra länsstyrelser?
Om ja, vilka länsstyrelser?

C. Regeringens styrning och uppföljning av länsstyrelsens tillsyn av länets ÖF

1. Har er länsstyrelse sedan 2006 uppmärksammat något initiativ från regeringen/Regeringskansliets sida i fråga om tillsynen av ÖF (utöver regleringsbrevet och de ändringar i förmynderskapsförordningen som började gälla 1 januari 2008)?
Om ja, vad avsåg initiativet?
2. Har eventuellt initiativ från regeringen/Regeringskansliet (enligt fråga C.1) lett till åtgärder inom er länsstyrelse?
Om ja, vilka åtgärder? (Ange ev. regeringsbeslut och specificera)

D. Samordning av länsstyrelsens tillsyn av ÖF

1. Har er länsstyrelse sedan 2006 deltagit i någon sammankomst för erfarenhetsutbyte om tillsyn av ÖF tillsammans med andra länsstyrelser?
Om ja, avsåg sammankomsten samtliga län eller vissa län?
Vid vissa län, vilka?

E. Anmälningssärenden med mera

1. Hur många anmälningssärenden har er länsstyrelse fått in avseende ÖF:s verksamhet år 2008?
2. I hur många av de inkomna anmälningssärendena har er länsstyrelse fattat beslut?
3. I hur många av de beslutade anmälningssärendena riktar er länsstyrelse kritik mot ÖF och/eller ÖF:s verksamhet?
4. Har er länsstyrelse någon gång under perioden 2006–2009 formellt (genom en skrivelse till tingsrätten) initierat en begäran om entledigande av en ÖF som bedömts vara olämplig?

Sammanställning av webbenkät till länsstyrelserna

Tabell 1: Inspektionsfrekvens och urvalskriterier 2008

Läns- styrelser	Antal överförmyndare			Urvalskriterier		Kommunikation av urvalskriterier med andra lst		
	Totalt	Grans- kade	Ej grans- kade	Fastställda	Dokumen- terade	Ja	Nej	Med vilka lst?
AB	26	26	0	*	-	-	-	
C	8	8	0	*	-		X	
D	8 ¹⁴¹	7	1	Nej	-		X	
E	13	10	3	Ja	Nej		X	
F	13	13	0	*	-	-	-	
G	8	6	2	Nej	-		X	
H	10	6	4	Ja	Ja	X		Kronoberg (G) ang. ÖF Uppvidinge kommun
I	1	1	0	*	-	-	-	
K	5	1	4	Nej	-		X	
M	33	15	18	Nej	-	-	-	
N	6	6	0	*	-	-	-	
O	49	31	18	Ja	Ja		X	
S	15	15	0	*	-	-	-	
T	11	11	0	*	-		X	
U	10	9	1	Nej	Nej		X	
W	14 ¹⁴²	14	0	Nej	Nej		X	
X	10	10	0	*	-	-	-	
Y	7	7	0	*	-		X	
Z	8	8	0	*	Nej		X	
AC	15	15	0	*	-	-	-	
BD	14	10	4	Ja	Nej		X	
Summa	284	229	55	6 nej, 4 ja	5 nej, 2 ja	1	12	

Teckenförklaring:

*= samtliga länets ÖF inspekterades år 2008

- = Uppgift ej relevant.

¹⁴¹ 2 kommuner har gemensam överförmyndarnämnd.

¹⁴² 2 kommuner har gemensam överförmyndarnämnd.

Sammanställning av webbenkät till länsstyrelserna

Tabell 2: Redovisning av korrigerande åtgärder 2008

Läns- styrelser	Antal överförmyndare				Kommunikation av korrigerande åtgärder med andra lst		
	I länet	Med redo- visningskrav	Tidssatta krav	Redovisat enligt krav	Ja	Nej	Med vilka lst?
AB	26	1	Ja			X	
C	8	4	Ja	Ja		X	
D	8 ¹⁴³	0	-	-	-	-	
E	13	0	-	-		X	
F	13	0 ¹⁴⁴	-	-	-	-	
G	8	1	Ja	Nej		X	
H	10	1	Ja	Ja		X	
I	1	1		-		X	
K	5	0	-	-		X	
M	33	1	-	-		X	
N	6	0	-	-	-	-	
O	49	0	-	-	-	-	
S	15	1	Ja	Ja		X	
T	11	0	-	-	-	-	
U	10	0	-	-	-	-	
W	14 ¹⁴⁵	0	-	-		X	
X	10	0 ¹⁴⁶	-	-	-	-	
Y	7	0	-	-	-	-	
Z	8	0	-	-	-	X	
AC	15	0	-	-	-	-	
BD	14	0	-	-		X	
Summa	284	10	5 ja	1 nej, 3 ja		12	

Teckenförklaring:

- = Uppgift ej relevant.

¹⁴³ 2 kommuner har gemensam överförmyndarnämnd.

¹⁴⁴ Kommentar från länsstyrelsen: Ingen har fått återrapporteringskrav. Vi följer istället upp våra anmärkningar vid nästa tillsynsbesök. Vi är emellertid medvetna om bestämmelsen och kommer att använda den om behov anses föreligga vid framtida tillsyn.

¹⁴⁵ 2 kommuner har gemensam överförmyndarnämnd.

¹⁴⁶ Kommentar från länsstyrelsen: Inga (uppföljning sker dock regelmässigt antingen direkt vid tillsynsbesöket eller vid nästkommande besök).

Sammanställning av webbenkät till länsstyrelserna

Tabell 3: Uppmärksammade initiativ från regeringen/Regeringskansliets sida om tillsyn av överförmyndare utöver regleringsbrevet och ändringar i förmynderskapsförordningen

Läns- styrelser	Uppmärksammade initiativ från regeringen/ Regeringskansliet för tillsyn av överförmyndare					Åtgärder inom länsstyrelsen till följd av initiativ		
	Ja	Nej	Vad initiativet avsåg			Ja	Nej	Åtgärder?
			Samordnad tillsyn	Uppföljning av tillsyn	Annat? Vad?			
AB	X	-	-	-	-	X		
C	X	-	-	-	-	X		
D	X	-	-	-	-	X		
E	X	-	-	-	¹⁴⁷	X		
F	X	-	-	-	¹⁴⁸	X	¹⁴⁹	
G	X	-	-	-	-	X		
H	X	-	-	-	-	X		
I	X	-	-	-	Prop. 2007/08:150	X	-	
K	X	-	-	-	Prop. 2007/08:150	X		
M	X	-	-	-	-	X		
N	X	-	-	-	-	X		
O	X	-	-	-	-	X		
S	X	-	-	-	-	X		
T	X	-	-	-	-	X		
U	X	-	-	-	-	X		
W	X	-	-	-	-	X		
X	X	-	-	-	¹⁵⁰	X		
Y	X	-	-	-	-	X		
Z	X	-	-	-	-	X		
AC	X	-	-	-	-	X		
BD	X	-	-	-	-	X		
Summa	3	18				2	19	

Teckenförklaring:

- = Uppgift ej relevant.

¹⁴⁷ Kommentar från länsstyrelsen: Ändring i 19 kap. 17 § FB (Rådgivning och utbildning).

¹⁴⁸ Kommentar från länsstyrelsen: Genom ändring i 19:17 FB har länsstyrelsens rådgivande funktion betonats. Vidare har länsstyrelsen fått ett utökat ansvar att se till så att utbildningsnivå hos ÖF, ledamöter i ÖF-nämnder samt ersättare är tillfredsställande (prop. 2007/08:150, SFS 2008:910).

¹⁴⁹ Kommentar från länsstyrelsen: Vid tillsynsbesöken betonas mer än tidigare utbildningsfrågan. Vi har gjort en enkel kartläggning över vilka utbildningar/kurser som finns att tillgå för ÖF-personalen som vi vid behov redovisar vid tillsynsbesöken. Det kan nämnas att vi även tidigare har haft en punkt i tillsynen som handlat om utbildningen, både för ÖF och för ställföreträdarna. Vi lägger alltså mer vikt vid frågan nu efter lagändringen.

¹⁵⁰ Kommentar från länsstyrelsen: Dock ändring i 19 kap 17 § FB.

Sammanställning av webbenkät till länsstyrelserna

Tabell 4: Länsstyrelsernas deltagande sedan 2006 i sammankomst för erfarenhetsutbyte om tillsyn av överförmyndare

Läns- styrelser	Deltagit i sammankomst		Om ja, avsåg sammankomsten		
	Ja	Nej	Samtliga län	Vissa län	Om vissa län, vilka?
AB	X		X		
C	X		X		
D	X		X		
E	X		X		
F	X		X		
G	X		X		
H	X		X		
I	X		X		
K	X		X		
M	X		X		
N	X			X	Västra Götaland och sydlänen
O		X			
S		X			
T	X		X		
U	X		X		
W	X		X		
X	X		X		
Y	X		X		
Z		X			
AC	X		X		
BD	X		X		
Summa	18	3	17	1	

Sammanställning av webbenkät till länsstyrelserna

Tabell 5: Anmälningsärenden och initiativ till entledigande av överförmyndare

Länsstyrelser	Antal anmälningsärenden till Ist under 2008 avseende överförmyndarnas verksamhet			Initiativ till entledigande av olämplig överförmyndare under 2006–2009	
	Inkomna	Beslutade	Med kritik	Ja	Nej
AB	34	18	5		X
C	4	4	1		X
D	10	9	2		X
E	6	6	1		X
F	7	5	1 ¹⁵¹	X	
G	2	2	0		X
H	8	8	0		X
I	2	1	0		X
K	2	2	0		X
M	30	20	3		X
N	5	5	0		X
O	11	11	4		X
S	10	10	3		X
T	2	2	0		X
U	4	3	1		X
W	6	5	0		X
X	10	10	1		X
Y	1	1	1		X
Z	7	7	5 ¹⁵²		X
AC	4	4	0		X
BD	3	0	-		X
Summa	168	133	28	1	20

¹⁵¹ Kommentar från länsstyrelsen: Av ovanstående fem ärenden har ett ärende återkallats av anmälaren eftersom den av anmälaren efterfrågade åtgärden sedermera vidtogs av ÖF, varför länsstyrelsen avskrivit ärendet. Av övriga fyra ärenden har länsstyrelsen riktat kritik mot ÖF i ett ärende. När det gäller efterföljande fråga 4 om begäran om entledigande vill jag lämna en särskild kommentar i detta utrymme eftersom det saknas en kommentarruta till den frågan. När det gäller ÖF i Vetlanda kommun uppmärksammades ett bristfälligt skött ärende i TV:s uppdrag granskning våren-09. I vårt tillsynsbeslut gjorde vi klart att länsstyrelsen skulle begära hos tingsrätt om entledigande av ÖF. Emellertid avgick ÖF ett par dagar efter det att vårt tillsynsbeslut hade offentliggjorts och innan begäran hade hunnit gå iväg till tingsrätten. Jag svarar därför ja på fråga 4 även om vi formellt sett inte hade hunnit begära ett entledigande hos tingsrätten innan ÖF själv valde att avgå.

¹⁵² Kommentar från länsstyrelsen: Vid fem tillfällen, men benämnt kritik i ett fall, synpunkter i ett fall och påpekande i tre fall.

Frågor för telefonintervjuer med företrädare från länsstyrelserna

Frågorna rör *förändringar* sedan våren 2006, då föregående granskning av länsstyrelsernas (lst:s) tillsyn av överförmyndarna (ÖF) avslutades. Förändringarna avser *främst lst:s tillsyn av ÖF*, men även förändringar av ÖF:s egen verksamhet kan avses.

Vi ber er *motivera och förklara* era svar så *specifikt* som möjligt!

1. Lst:s inspektionsfrekvens m.m. av länets ÖF

- a) Har nu gällande krav på att genomföra inspektioner varje resp. vartannat år bidragit till att bättre fånga upp problem i ÖF:s verksamhet?
- b) Har förmynderskapsförordningens nuvarande krav på att genomföra inspektioner av ÖF varje resp. vartannat år medfört att lst:s former för att genomföra inspektioner har förändrats?
- c) Har lst övervägt kriterier för att inspektera länets ÖF varje resp. vartannat år?
- d) Hur har lst gått till väga eller resonerat för att identifiera mer eller mindre lämpliga ÖF?
- e) Har resonemang kring ÖF:s lämplighet påverkat frekvens eller innehåll i lst:s inspektioner av ÖF?

2. Samordning av lst:s tillsyn av ÖF sedan 2006

- a) Känner lst till om den arbetsgrupp som tillsattes i Stockholm 2003 (med uppdraget att ta fram en nationell tillsynsplan) har lämnat något dokument?
- b) Har lst deltagit i någon sammankomst för samtliga landets lst med inriktning på samordning av tillsynen av ÖF?
- c) Har lst deltagit i någon sammankomst för vissa lst med inriktning på samordning av tillsynen av ÖF?
- d) Har lst deltagit i annan samordning av tillsyn av ÖF?

3. Anmälningssärenden de senaste tre–fyra åren

I de fall beslutade anmälningssärenden har inneburit kritik mot ÖF, vilket/ vilka områden berör kritiken (flera svarsalternativ är möjliga):

- a) Materiella fel (t.ex. brister i ekonomisk redovisning uppmärksammat vid aktgranskningen): Antal ÖF?
- b) Andra brister uppmärksammade vid aktgranskning: Antal ÖF?
- c) ÖF har ej levt upp till allmänna krav på myndighetens skötsel (t.ex. enligt förvaltningslagen) Antal ÖF?
- d) Annat, vad? Antal ÖF?

4. Rättsfall och JO-ärenden rörande ÖF inom länet senaste tre–fyra åren

- a) Har lst anmält något ärende till polis eller åklagare?
- b) Känner lst till aktuella rättsfall (polisanmälningar, mål/domar)?
- c) Känner lst till aktuella JO-ärenden?
- d) Kommuneras rättsfall och JO-ärenden med andra lst?

5. Uppföljning av lst:s tillsyn av ÖF

- a) Har lst ändrat rutinerna för att följa upp anmärkningar och kritik som lst lämnat vid inspektionerna av ÖF?
- b) Hur många av länets ÖF fick under 2008 krav på återrapportering av korrigerande åtgärder?
- c) Är det vanligt att lst får upprepa samma kritik mot en ÖF?

6. Tillsynsplaner för ÖF - funktionen?

- a) Har lst fastställt tillsynsplaner för ÖF?
- b) Hur styrande är de för faktisk planering och prioritering av inspektioner av ÖF? (Mycket? Delvis? Inte alls?)

7. Förändringar sedan 2006

- a) Väsentliga förändringar av lst:s tillsyn?
- b) Väsentliga förändringar inom ÖF:s verksamhet som lst iakttagit under de senaste tre åren?

8. Dokumentation och övriga frågor

- a) Dokument som belyser svaren på frågorna?
- b) Övriga frågor av betydelse för lst:s tillsyn av ÖF?

Bilaga 3: Länsstyrelsernas årsarbetskraft

Länsstyrelse	Årsarbetskrafter använda för tillsynen av överförmyndare år 2008
H	0,03
I	0,04
C	0,1
G	0,1
K	0,1
N	0,1
U	0,1
Z	0,1
T	0,15
E	0,2
X	0,2
Y	0,2
F	0,22
D	0,27
AC	0,27
W	0,3
BD	0,4
S	0,6
O	0,67
M	0,71
AB	1,7
Summa	6,56

Bilaga 4: Länsstyrelsernas inspektionsfrekvens och resurser

Länsstyrelse	Resurser ¹⁵³	Antal granskade akter
K	5,2	3
G	3,25	6
M	5,6	6
F	4,4	10
Z	3,25	10
T	3,54	12
U	2,6	12
Y	7,42	12
E	4	13
I	10,4	15
S	10,4	15
N	4,33	20
X	5,2	20
D	8,77	24
W	5,5	28
H	0,78	30
AB	17	31
AC	4,68	31
C	3,25	36
BD	7,42	40
O	3,55	53

Källa: Första och sista inspektionsprotokollet från länsstyrelsernas inspektioner av överförmyndare år 2008 samt länsstyrelsernas årsredovisning, tabell C Kostnader och årsarbetskrafter.

¹⁵³ Resurser= antal dagar som länsstyrelsen använt för överförmyndartillsyn dividerat med antal ÖF.

Bilaga 5: Länsstyrelsernas inspektionsprotokoll 2008

Första inspektionsprotokollet

(Kommentarer i fotnötter)

Läns- styrelser	Anmärkningar vid aktgranskning					Andra anmärkningar		
	Granskade akter				Ek. redovisn.	Form- fel	Andra fel	
	Stick- prov	Tot. ant.	Med anm.	% akter med anm.				
AB	Ja	7	3	42 %	2 ¹⁵⁴		1	
C	Ja	12	0	0				
D	Ja	8	6	75 %			6 ¹⁵⁵	Dagboksnoteringar svåra att följa p.g.a. systemet registrerar utskrifter som en aktbilaga.
E	Ja	8	4	50 %	2		3 ¹⁵⁶	
F	Ja	5	3	60 %	1 ¹⁵⁷		2 ¹⁵⁸	
G	Ja	3	2	67 %	1 ¹⁵⁹		2	
H	Ja	25	1	4 %			1	
I	Ja	15	5	33 %	3		2	
K	Ja	3	0	0				
M	Nej ¹⁶⁰	0	0	0				
N	Ja	10	0	0				

¹⁵⁴ Enligt GM svårt att redovisa utgifter på 48 832.

¹⁵⁵ Ej diarieförda handlingar, lösa lappar istället för tjänsteanteckningar, handling från annat ärende hittat i en akt.

¹⁵⁶ Aktbilaga 4 saknas i akten.

¹⁵⁷ Årsräkning från 2006-2007 saknas och beslut om undantag från skyldigheten att inkomma med årsräkning har inte diarieförts och återfinns inte heller i akten.

¹⁵⁸ Entledigande av GM samt förordnande av ny GM har skett. Beslut om entledigande samt förordnande av ny GM saknas i akterna (två olika huvudmän).

¹⁵⁹ Stora klumpsummor. t.ex. för levnadsomkostnader, i årsräkning.

¹⁶⁰ Ingen aktgranskning gjordes pga att ett anmälningsärende diskuterades ingående.

O	Ja	23	3	13 %		3 ¹⁶¹		
S	Ja	7	7	100 %	3 ¹⁶²	5		Saknas fullmakt för att använda kansliavdelningens registrator. Länsstyrelsen tidigare kritiserat ÖF:s postrutiner. Oklart om problemen är lösta.
T	Ja	6	2	33 %	2			
U	Ja	6	6	100 %	3 ¹⁶³	5 ¹⁶⁴		
W	?	23	7	34 %	6 ¹⁶⁵	1 ¹⁶⁶		
X	?	10	2	50 %	2			
Y	Ja	6	5	83 %	2	5	3	
Z	?	6	6	100 %	9 ¹⁶⁷	42 ¹⁶⁸		
AC	?	11	1	9 %		1 ¹⁶⁹		
BD	Ja	24	7	29 %	9 ¹⁷⁰			
Summa	16 Ja Ej spår av annat än stickprov	218	70	32 %	45	76	6	

Källa: Första inspektionsprotokollet från länsstyrelsernas inspektion av överförmyndare år 2008

¹⁶¹ Av akten framgår ej om f.d. underårig HM, som blev myndig 2001, erhållit redovisningshandlingar för granskning av förvaltning.

¹⁶² Verifikation saknas till ansökan om uttag från spärrat konto, i akten finns endast ett meddelande från försäkringsbolag om att en summa pengar satts in på ÖF-spärrat konto. Därefter inga noteringar.

¹⁶³ In- och utgående saldo stämmer ej; Saknas uppgifter om ekonomiska tillgångar för en HM vid årets slut; Ett flertal årsräkningar för en HM är skrivna med blyerts.

¹⁶⁴ Allmän oordning, såsom att inkomststämpel saknas, felaktiga hänvisningar samt att arvodesbeslut inte expedierats till HM sedan flera år tillbaka, trots att denne har rätt att överklaga detta beslut.

¹⁶⁵ Oklarheter kring förekomst av spärrade konton; Uttag från bankkonto som ej redovisats i årsräkning; Oklara blyertsanteckningar om inkomster.

¹⁶⁶ Aktanteckningar i blyerts utan signatur.

¹⁶⁷ Stora skillnader mellan in- och utgående saldo i två akter; Årsräkning saknar uppgifter om skulder, två år i rad, trots att förvaltare uppgivit att HM hade skulder hos kronofogden; I en KT saknas tillgångsförteckning sluträkning; I ett fall har ÖF (nämnden) upprättad den årsräkning som man sedan granskar.

¹⁶⁸ Enligt Ist:s notering har ÖF uppträtt mer som företrädare för fordringsägare än som ÖF gentemot HM; En hel akt var i sådan oordning och så full av fel att Ist först fick sortera handlingarna för att kunna granska akten; Omplacering av medel diariefördes ej; Frekventa fel på datum som ej stämmer, avsaknad av diarieföring och avsaknad av handlingar.

¹⁶⁹ Saknas signering av en tjänsteanteckning.

¹⁷⁰ Kontoutdrag som styrker inkommet arv saknas, utgifter på 62 035 kr utan närmare specificering, förteckning av tillgångar på 292 kr samtidigt som det i årsredovisning för år 2000 redovisas tillgångar om drygt 500 000 kr.

Sista inspektionsprotokollet

(Kommentarer i fotnötter)

Läns- styrelser	Anmärkningar vid aktgranskning				Andra anmärkningar		
	Granskade akter				Ek. redovisn.	Form- fel	Andra fel
	Stick- prov	Tot. ant.	Med anm.	% akter med anm.			
AB	Ja	24	4	17 %		4 ¹⁷¹	
C	Ja	24	0	0 %			
D	?	16	10	62 %	5 ¹⁷²	15 ¹⁷³	
E	Ja	5	2	40 %	1	2	
F	Ja	5	5	100 %	6 ¹⁷⁴	2	
G	Ja	3	0	0 %			
H	Ja	5	0	0 %			
M	Ja	6	2	33 %		2 ¹⁷⁵	
N	Ja	10	0	0 %			
O	?	30	3	10 %	2 ¹⁷⁶	1	
S	Ja	8	6	75 %	2 ¹⁷⁷	4	1
T	Ja	6	2	33 %	2 ¹⁷⁸	1	1 ¹⁷⁹
U	Ja	6	6	100 %	2 ¹⁸⁰	6	1 ¹⁸¹

¹⁷¹ Oklart om arvodesbeslut expedierats till HM (i fyra fall).

¹⁷² Vid omplacering av försäkringsersättning har inte den nya placeringen försetts med ÖF-spärr, först i samband med granskning av 2006 års årsräkning uppmärksammades att omyndiges del i fastighet avyttrats och redovisning av hur pengarna fördelats mellan delägarna efter försäljningen finns ej tillgängligt i akten.

¹⁷³ Aktbilagor saknas, handlingar ej diarieförda, ansökningar avseende beviljade uttagsmedgivande från spärrat konto saknas, lagstöd som ger rätt att kräva årsredovisning trots att tillgångarna inte uppgår till åtta basbelopp saknas.

¹⁷⁴ Uttagsmedgivande eller tjänsteanteckning om muntlig ansökan av uttag saknas, ÖF har kompletterat årsräkningen på utgiftssidan men ej noterat detta, tillgångsförteckning saknas.

¹⁷⁵ Dokumentation om vad som hänt mellan olika beslut saknas.

¹⁷⁶ Årsräkningar från två år saknas samt förteckning över HM:s tillgångar samt sluträkning.

¹⁷⁷ Delräkning omfattar perioden 1/1-24/6 2004. Förordnandet upphörde 28/6 2008. Mellanliggande period ej redovisad.

¹⁷⁸ Av handlingar framgår att ställföreträdaren står som kontohavare för ett konto i ICA Banken som tagits upp som tillgång i årsräkningen för 2007.

¹⁷⁹ Av akten framgick att det inte finns något beslut om godmanskap.

¹⁸⁰ Oskiftat dödsbo: någon arvskifteshandling har inte krävts in av ÖF.

¹⁸¹ Framgår ej av akten om ÖF företagit årlig granskning av förvaltarekapet för att pröva om det finns skäl att ansöka om upphörandet av förvaltarekapet.

W	Ja	5	3	60 %	1 ¹⁸²	3	
X	?	10	3	30 %	2 ¹⁸³		1
Y	Ja	6	6	100 %			6 ¹⁸⁴
Z	?	4	3	75 %	1 ¹⁸⁵	4 ¹⁸⁶	
AC	Ja	20	1 ¹⁸⁷	5 %		1 ¹⁸⁸	
BD	Ja	16	1	6 %		2 ¹⁸⁹	
Summa	15 Ja Ej spår av an- nat än stick- prov	209	57	27 %	27	47	10

Källa: Första inspektionsprotokollet från länsstyrelsernas inspektion av överförmyndare år 2008

OBS! Blekinge länsstyrelse samt Gotlands länsstyrelse utförde enbart en inspektion under år 2008. Därför återfinns de inte i denna tabell.

¹⁸² Förvaltaren, HM:s pappa, har lånat ut pengar till HM:s bror.

¹⁸³ Ospecificerad post kallad "giro" på 62 278 kr, årsräkning för 2007 ej inlämnad i slutet av 2008.

¹⁸⁴ Vid granskning av akterna har framkommit att handlingarna i akterna inte är numrerade efter dagboksbladet före införandet av Wärna (datasystem).

¹⁸⁵ Gode mannens make häftar i skuld till HM. Återbetalningen verkar skötas bra.

¹⁸⁶ Ej diarieförda handlingar, tjänsteanteckningar upprättade direkt i dagbok istf att formella tjänsteanteckningar gjorts.

¹⁸⁷ Lst skriver att samtliga protokoll är utan anmärkning, men att i akt 9 var noteringar i sluträkningen för 2005 gjorda med blyerts. Alla noteringar ska göras med arkivbeständigt bläck (lsts kommentar).

¹⁸⁸ Noteringar i sluträkningen för 2005 gjorda med blyerts.

¹⁸⁹ ÖF beslutat om uttagsmedgivande med mail som underlag. Av mailet framgår dock inte att det avser en begäran om uttag. I årsräkningarna för 2007 samt 2008 finns övriga utgiftsposter på 88 738 respektive 129 430 kronor utan specifikation på vad dessa belopp avser.

Första och sista inspektionsprotokollet

Läns- Styrelser	Anmärkningar vid aktgranskning						Andra an- märkningar	Antal anmärk- ningar		
	Granskade akter			Ek. redo- visn.	Form- fel	Andra fel		Tot.	% akter med anm.	
	Stick- prov	Tot. ant.	Med anm.							
AB	Ja	31	7	2	4	1	HM eller anhöriga bereddes ej möjlighet yttra sig över byte av STF	7	22 %	
C	Ja	36	0					0	0 %	
D	Ja	24	16	5		21	Dagboks- noteringar svåra att följa p.g.a. systemet registrerar utskrifter som en aktbilaga.	26	67 %	
E	Ja	13	6	3		5		8	46 %	
F	Ja	10	8	7		2	2	11	80 %	
G	Ja	6	2	1		2		3	33 %	
H	Ja	30	1			1		1	3 %	
I	Ja	15	5	3		2		5	33 %	
K	Ja	3	0					0	0 %	
M	Ja ¹⁹⁰	6	2			2		2	33 %	
N	Ja	20	0					0	0 %	
O	Ja	53	6	2		4		6	11 %	
S	Ja	15	13	5		9	1	Saknas fullmakt för att använda kansliav- delning-ens registrator. Länsstyrel- sen tidigare kritiserat ÖF:s post- rutiner. Oklart om problemen är lösta.	15	87 %
T	Ja	12	4	4		1	1	6	33 %	
U	Ja	12	12	5		11	1	17	100 %	

¹⁹⁰ Ingen aktgranskning vid första inspektionen.

W	?	28	10	7	4		11	36 %
X	?	20	5	4		1	5	25 %
Y	Ja	12	11	2	5	9	16	92 %
Z	?	10	9	10	46		56	90 %
AC	?	31	2		2		2	6 %
BD	Ja	40	8	9	2		11	20 %
Summa	17 Ja Ej spår av an- nat än stick- prov	427	122	69	123	16	208	30 %

Bilaga 6: Inspektion av överförmyndaren i Vetlanda

Inspektions- år	Antal granskade akter	Antal anmärkn./ akter	Typ av anmärkning	Lst:s samlade omdöme av ÖF	Granskningen utförd av
1996	8 st.	3 anm./ 3 akter	Årsräkning saknas. An-teckning att HM yttrat sig om byte av GM saknas.		Bengt Josefsson, Jarl Wrele
1997	7 st.	1 anm./ 1 akt	Förteckn. enl. 14 kap. 1 § FB saknas.		Bengt Josefsson, Göran Kjell
1999	5 st.	0			Bengt Josefsson, Göran Kjell
2000	5 st.	0			Bengt Josefsson, Göran Kjell
2001	5 st.	2 anm./ 2 akter	Bankkonto ej spärrat trots att det borde vara det. HM ärvt skuld av förälder till ställföre-trädaren.		Benny Andersson, Göran Kjell
2002	5 st.	1 anm./ 1 akt	Årsredo-visning saknas. Har enligt dagboksbladet granskats och godkänts.	Avslutar gransk-ning av akten med anm. "Gransk-ningen i övrigt föranleder ingen anmärk-ning."	Göran Kjell
2003	5 st.	0			Göran Kjell, Susanne Martin
2004	4 st.	2 anm./ 2 akter	Förordn. om GM saknas i akten. Gåvor ej registrerade.		Benny Andersson, Göran Kjell

2005	5 st.	0			Benny Andersson, Göran Kjell
2007	5 st.	7 anm./ 5 akter	Flera årsräkn. samt påminnelser om denna saknas. Oklart vem som gjort tjänsteanteckningar. Ansökan om uttagsmedgivande saknas. Omprövning av förvaltar-skap ej gjord.	Avslutar samtliga aktgranskningar med "Granskningen i övrigt föranleder ingen anmärkning."	Ben Heimdal. Kerstin Erlandsson
2008	5 st.	11 anm./ 5 akter	Uttagsmedgivanden, årsräkningar, aktbilagor, verifikationer och tillgångsförteckning saknas. Handling ej ankomststämplad.	Avslutar samtliga aktgranskningar med "Granskningen i övrigt föranleder ingen anmärkning." Avslutar inspektionsprotokollet med "Sammantaget finner länsstyrelsen anledning att rikta kritik mot Överförmyndaren i de avseenden som framgår av det ovanstående."	Ben Heimdal, Örjan Dahlberg

Källa: inspektionsprotokoll 1996-2008 från länsstyrelsens inspektioner av överförmyndaren i Vetlanda kommun.

Bilaga 7: Förvaltarenheter

Förvaltar- enhet	Inordning i kommunens organisation	Inrättad år	Antal förvaltare och HM	Berörd läns- styrelse	Utövar ÖF tillsyn?
Göteborg	Tillhör Socialresurs- förvaltningen	Mitten av 1990- talet	6,5 heltidstjänster, 240 HM totalt	Västra Götalands länsstyrelse	Ja ¹⁹¹
Jönköping	Tillhör Socialtjänsten	Runt 2000	4 förvaltare, 90 HM totalt	Jönköpings länsstyrelse	Ja ¹⁹²
Umeå	Tillhör Samhälls- byggnadskonto- ret ¹⁹³	2000-01	3 heltidsanställda förvaltare, 54 HM totalt	Västerbot- tens läns- styrelse	Ja (se fotnot ovan)
Skellefteå	Tillhör Social- kontoret (individ- och familjeomsor- gen) ¹⁹⁴	2005	2 förvaltare, 50 HM totalt	Väster- bottens länsstyrelse	Ja (se fotnot ovan)
Sollentuna	Tillhör Socialtjänsten ¹⁹⁵	2003	2 heltidstjänster totalt, ca 35-40 HM totalt	Stockholms länsstyrelse	Ja (se fotnot ovan)

¹⁹¹ Överförmyndaren sköter tillsynen, precis som för lekmanaförvaltare.

¹⁹² Överförmyndaren sköter tillsynen, precis som för lekmanaförvaltare.

¹⁹³ Chefen för förvaltarenheten finns på samhällsbyggnadskontoret. ÖF betalar tekniska kontoret för förvaltarenhetens budget.

¹⁹⁴ Individ- och familjeomsorgen betalar för förvaltarenhetens lokaler och utrustning samt förvaltarnas löner.

¹⁹⁵ Enheten ligger inte under någon biståndsenhet utan vid sidan om administrativt.

Bilaga 8: Anmälningssärenden

Länsstyrelse	Antal anmälningssärenden till länsstyrelserna under 2008 avseende överförmyndarnas verksamhet		
	Inkomna	Beslutade	Med kritik
AB	34	18	5
C	4	4	1
D	10	9	2
E	6	6	1
F	7	5	1
G	2	2	0
H	8	8	0
I	2	1	0
K	2	2	0
M	30	20	3
N	5	5	0
O	11	11	4
S	10	10	3
T	2	2	0
U	4	3	1
W	6	5	0
X	10	10	1
Y	1	1	1
Z	7	7	5
AC	4	4	0
BD	3	0	-
Summa	168	133	28

Källa: Svarssammanställning av webbenkät till länsstyrelserna, aktiverad 2009-09-29 och avslutad 2009-10-16

Tidigare utgivna rapporter från Riksrevisionen

2003	2003:1	Hur effektiv är djurskyddstillsynen?
2004	2004:1	Länsplanerna för regional infrastruktur – vad har styrt prioriteringarna?
	2004:2	Förändringar inom kommittéväsendet
	2004:3	Arbetslöshetsförsäkringens hantering på arbetsförmedlingen
	2004:4	Den statliga garantimodellen
	2004:5	Återfall i brott eller anpassning i samhället – uppföljning av kriminalvårdens klienter
	2004:6	Materiel för miljarder – en granskning av försvarets materielförsörjning
	2004:7	Personlig assistans till funktionshindrade
	2004:8	Uppdrag statistik – Insyn i SCB:s avgiftsbelagda verksamhet
	2004:9	Riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvård
	2004:10	Bistånd via ambassader – en granskning av UD och Sida i utvecklingssamarbetet
	2004:11	Betyg med lika värde? – en granskning av statens insatser
	2004:12	Höga tjänstemäns representation och förmåner
	2004:13	Riksrevisionens årliga rapport 2004
	2004:14	Arbetsmiljöverkets tillsyn
	2004:15	Offentlig förvaltning i privat regi – statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen
	2004:16	Premiepensionens första år
	2004:17	Rätt avgifter? – statens uttag av tvingande avgifter
	2004:18	Vattenfall AB – Uppdrag och statens styrning
	2004:19	Vem styr den elektroniska förvaltningen?
	2004:20	The Swedish National Audit Office Report 2004
	2004:21	Försäkringskassans köp av tjänster för rehabilitering
	2004:22	Arlandabanan – Insyn i ett samfinansierat järnvägsprojekt
	2004:23	Regelförenklingar för företag
	2004:24	Snabbare asylprövning
	2004:25	Sjukpenninganslaget – utgiftsutveckling under kontroll?
	2004:26	Utgift eller inkomstavdrag? – Regeringens hantering av det tillfälliga sysselsättningsstödet
	2004: 27	Stödet till polisens brottsutredningar
	2004:28	Regeringens förvaltning och styrning av sex statliga bolag
	2004:29	Kontrollen av strukturfonderna
	2004:30	Barnkonventionen i praktiken

- 2005 2005:1 Miljömålsrapporteringen – för mycket och för lite
- 2005:2 Tillväxt genom samverkan? Högskolan och det omgivande samhället
- 2005:3 Arbetslöshetsförsäkringen – kontroll och effektivitet
- 2005:4 Miljögifter från avfallsförbränningen – hur fungerar tillsynen
- 2005:5 Från invandrapolitik till invandrapolitik
- 2005:6 Regionala stöd – styrs de mot ökad tillväxt?
- 2005:7 Ökad tillgänglighet i sjukvården? – regeringens styrning och uppföljning
- 2005:8 Representation och förmåner i statliga bolag och stiftelser
- 2005:9 Statens bidrag för att anställa mer personal i skolor och fritidshem
- 2005:10 Samordnade inköp
- 2005:11 Bolagiseringen av Statens järnvägar
- 2005:12 Uppsikt och tillsyn i samhällsplaneringen – intention och praktik
- 2005:13 Riksrevisionens årliga rapport 2005
- 2005:14 Förtidspension utan återvändo
- 2005:15 Marklösen – Finns förutsättningar för rätt ersättning?
- 2005:16 Statsbidrag till ungdomsorganisationer – hur kontrolleras de?
- 2005:17 Aktivitetsgarantin – Regeringen och AMS uppföljning och utvärdering
- 2005:18 Rikspolisstyrelsens styrning av polismyndigheterna
- 2005:19 Rätt utbildning för undervisningen – Statens insatser för lärarkompetens
- 2005:20 Statliga myndigheters bemyndiganderedovisning
- 2005:21 Lärares arbetstider vid universitet och högskolor – planering och uppföljning
- 2005:22 Kontrollfunktioner – två fallstudier
- 2005:23 Skydd mot mutor – Läkemedelsförmånsnämnden
- 2005:24 Skydd mot mutor – Apoteket AB
- 2005:25 Rekryteringsbidrag till vuxenstuderande – uppföljning och utbetalningskontroll
- 2005:26 Granskning av Statens pensionsverks interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2005:27 Granskning av Sjöfartsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2005:28 Fokus på hållbar tillväxt? Statens stöd till regional projektverksamhet
- 2005:29 Statliga bolags årsredovisningar
- 2005:30 Skydd mot mutor – Banverket
- 2005:31 När oljan når land – har staten säkerställt en god kommunal beredskap för oljekatastrofer?

- 2006 2006:1 Arbetsmarknadsverkets insatser för att minska deltidsarbetslösheten
- 2006:2 Regeringens styrning av Naturvårdsverket
- 2006:3 Kvalitén i elöverföringen – finns förutsättningar för en effektiv tillsyn?
- 2006:4 Mer kemikalier och bristande kontroll – tillsynen av tillverkare och importörer av kemiska produkter
- 2006:5 Länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare
- 2006:6 Redovisning av myndigheters betalningsflöden
- 2006:7 Begravningsverksamheten – förenlig med religionsfrihet och demokratisk styrning?
- 2006:8 Skydd mot korruption i statlig verksamhet
- 2006:9 Tandvårdsstöd för äldre
- 2006:10 Punktskattekontroll – mest reklam?
- 2006:11 Vad och vem styr de statliga bolagen?
- 2006:12 Konsumentskyddet inom det finansiella området – fungerar tillsynen?
- 2006:13 Kvalificerad yrkesutbildning – utbildning för marknadens behov?
- 2006:14 Arbetsförmedlingen och de kommunala ungdomsprogrammen
- 2006:15 Statliga bolag och offentlig upphandling
- 2006:16 Socialstyrelsen och de nationella kvalitetsregistren inom hälso- och sjukvården
- 2006:17 Förvaltningsutgifter på sakanslag
- 2006:18 Riksrevisionens årliga rapport
- 2006:19 Statliga insatser för nyanlända invandrare
- 2006:20 Styrning och kontroll av regel tillämpningen inom socialförsäkringen
- 2006:21 Finansförvaltningen i statliga fastighetsbolag
- 2006:22 Den offentliga arbetsförmedlingen
- 2006:23 Det makroekonomiska underlaget i budgetpropositionerna
- 2006:24 Granskning av Arbetsmarknadsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006: 25 Granskning av Migrationsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006:26 Granskning av Lantmäteriverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006:27 Regeringens uppföljning av överskottsmålet
- 2006:28 Anställningsstöd
- 2006:29 Reformen av Försvarets logistik – Blev det billigare och effektivare?
- 2006:30 Socialförsäkringsförmåner till gravida – Försäkringskassans agerande för en lagenlig och enhetlig tillämpning
- 2006:31 Genetiskt modifierade organismer – det möjliga och det rimliga
- 2006:32 Bidrag som regeringen och Regeringskansliet fördelar

- 2007 2007:1 Statlig tillsyn av bostad med särskild service enligt LSS
- 2007:2 The Swedish National Audit Office – Annual report 2006
- 2007:3 Regeringens beredning och redovisning av skatteutgifter
- 2007:4 Beredskapen för kärnkraftsolyckor
- 2007:5 Regeringens skatteprognoser
- 2007:6 Vägverkets körprov – lika för alla?
- 2007:7 Den största affären i livet – tillsyn över fastighetsmäklare och konsumenternas möjlighet till tvistelösning
- 2007:8 Regeringens beredning av förslag om försäljning av sex bolag
- 2007:9 Säkerheten vid vattenkraftdammar
- 2007:10 Regeringens styrning av informationssäkerhetsarbetet i den statliga förvaltningen
- 2007:11 Statens företagsbefrämjande insatser. När de kvinnor och personer med utländsk bakgrund?
- 2007:12 Hur förbereds arbetsmarknadspolitiken? En granskning av regeringens underlag
- 2007:13 Granskning av Årsredovisning för staten 2006
- 2007:14 Riksrevisionens årliga rapport
- 2007:15 Almi Företagspartner AB och samhällsupdraget
- 2007:16 Regeringens uppföljning av kommunernas ekonomi
- 2007:17 Statens insatser för att hantera omfattande elavbrott
- 2007:18 Bilprovningen och tillgängligheten – Granskning av ett samhällsupdrag
- 2007:19 Tas sjukskrivnas arbetsförmåga till vara? Försäkringskassans kontakter med arbetsgivare
- 2007:20 Oegentligheter inom bistånd – Är Sidas kontroll av biståndsinsatser via enskilda organisationer tillräcklig?
- 2007:21 Regeringens analys av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet
- 2007:22 Sambandet mellan utgiftstaket, överskottsålet och skattepolitiken – regeringens redovisning
- 2007:23 Statens insatser vid anmälningar av vårdskador – Kommer patienten till tals?
- 2007:24 Utanförskap på arbetsmarknaden – Funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga
- 2007:25 Styrelser med fullt ansvar
- 2007:26 Regeringens redovisning av budgeteffekter
- 2007:27 Statligt bildande stiftelsers årsredovisningar
- 2007:28 Krisberedskap i betalningssystemet – Tekniska hot och risker
- 2007:29 Vattenfall – med vind i ryggen?
- 2007:30 Så förvaltas förmögenheten – fem stiftelsers kapitalförvaltning och regeringens roll som stiftare
- 2007:31 Bistånd genom budgetstöd – regeringens och Sidas hantering av en central biståndsform
- 2007:32 Försäkringskassans hantering av arbetsskadeförsäkringen

- 2008 2008:1 Pandemier – hantering av hot mot människors hälsa
- 2008:2 Statens insatser för att bevara de kyrkliga kulturminnena
- 2008:3 Staten och pensionsinformationen
- 2008:4 Regeringens redovisning av arbetsmarknadspolitikens förväntade effekter
- 2008:5 Högskolelärares bisysslor
- 2008:6 Regler och rutiner för indirekt sponsring – tillräckligt för att säkerställa SVT:s oberoende?
- 2008:7 Statligt bildade stiftelser – regeringens insyn och uppföljning
- 2008:8 Dricksvattenförsörjning – beredskap för stora kriser
- 2008:9 Regeringen och krisen – regeringens krishantering och styrning av samhällets beredskap för allvarliga samhällskriser
- 2008:10 Riksrevisorernas årliga rapport 2008
- 2008:11 Tvärvillkorskontroller i EU:s jordbruksstöd
- 2008:12 Regeringens försäljning av åtta procent av aktierna i TeliaSonera
- 2008:13 Svenskundervisning för invandrare (sfi). En verksamhet med okända effekter
- 2008:14 Kulturbidrag – effektiv kontroll och goda förutsättningar för förnyelse?
- 2008:15 Tillämpningen av det finanspolitiska ramverket. Regeringens redovisning i 2008 års ekonomiska vårproposition
- 2008:16 Sänkta socialavgifter – för vem och till vilket pris?
- 2008:17 Regeringens hantering av tilläggsbudgeten
- 2008:18 Avveckling av myndigheter
- 2008:19 Hög kvalitet i högre utbildning?
- 2008:20 Granskning av Årsredovisning för staten 2007
- 2008:21 Statens styrning av kvalitet i privat äldreomsorg
- 2008:22 Rekryteringen av internationella studenter till svenska lärosäten
- 2008:23 Statens insatser för ett hållbart fiske
- 2008:24 Stöd till start av näringsverksamhet. Ett framgångsrikt program
- 2008:25 Kasernen Fastighetsaktiebolag
- 2008:26 Utanförskap och sysselsättningspolitik – regeringens redovisning
- 2008:27 Delpension för statligt anställda – tillämpning och effekter
- 2008:28 Skyddat arbete hos Samhall. Mer rehabilitering för pengarna
- 2008:29 Skyddet för farligt gods
- 2008:30 Tillämpningen av det finanspolitiska ramverket. Regeringens redovisning i budgetpropositionen för 2009
- 2008:31 Svenska trygghetssystem utomlands. Försäkringskassans och CSN:s utbetalningar och fordringshantering

- 2009 2009:1 Omställningskrav i sjukförsäkringen – att pröva sjukas förmåga i annat arbete
- 2009:2 Försäkringskassans inköp av IT-lösningar
- 2009:3 Skatteuppskov. Regeringens redovisning av bostadsuppskov och pensionsavdrag
- 2009:4 Swedfund International AB och samhällsuppdraget
- 2009:5 En effektiv och transparent plan- och byggprocess? Exemplet buller
- 2009:6 Energideklarationer – få råd för pengarna
- 2009:7 Beslut om sjukpenning – har försäkringskassan tillräckliga underlag?
- 2009:8 Riksrevisorernas årliga rapport 2009
- 2009:9 Regeringens försäljning av V&S Vin & Sprit AB
- 2009:10 Psykiatri och effektiviteten i det statliga stödet
- 2009:11 Försvarsmaktens personalförsörjning – med fokus på officersförsörjningen
- 2009:12 Hanteringen av unga lagöverträdare – en utdragen process
- 2009:13 Omställningskraven i arbetslöshetsförsäkringen
- 2009:14 Tillämpningen av den finanspolitiska ramverket. Regeringens redovisning i 2009 års ekonomiska vårproposition
- 2009:15 Sidas stöd till utveckling av kapacitet i mottagarländernas statsförvaltning
- 2009:16 Underhåll av belagda vägar
- 2009:17 Tillämpningen av det finanspolitiska ramverket. Regeringens redovisning i budgetpropositionen för 2010
- 2009:18 IT-investeringar över gränserna
- 2009:19 E-legitimation – en underutnyttjad resurs
- 2009:20 Jobbskatteavdraget
- 2009:21 Vad är Sveriges utsläppsrätter värda? Hanteringen och rapporteringen av Sveriges Kyotoenheter
- 2009:22 Jobb- och utvecklingsgarantin – en garanti för jobb?
- 2009:23 Länsplanerna för regional transportinfrastruktur
- 2009:24 Internationell skattekontroll. Skatteverkets informationsutbyte med andra länder
- 2009:25 Resursstyrning i högskolans grundutbildning
- 2009:26 Statens garantier i finanskrisen
- 2009:27 Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall i brott. Verkställighetsplanering och samverkan inför de intagnas frigivning
- 2009:28 Studenternas anställningsbarhet – regeringens och högskolans insatser
- 2009:29 Gäststudenter i högre utbildning – antagning till svenska lärosäten och prövning av uppehållstillstånd
- 2009:30 Omlokalisering av myndigheter

Beställning: publikationsservice@riksrevisionen.se